

5244
98
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼ. ԽՈՐՀՐ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Պրովեսարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք

№ 18 ԳԱՂԱԲԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ № 18

ԱՆՈՒՇԱՎԱՆ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Բանգլոր

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ
ԿԱՍ
ՏԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԶՈՅԵՐ

ԴՐԱՄԱ 3 ԳՈՐԾ.

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻՑ

ՅԵՐԵՎԱՆ
ՏՐԵՍՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՐԱՆ
1924

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼ. ԽՈՐՀՐ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք

№ 18

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ
ԴԼԽԱՎՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

№ 18

ԱՆՈՒՇԱՎԱՆ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Բաճկոր

14876

A II
38898

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ
ՍՈՑԻԱԼԻՅԱՆ ԶՈՅԵՐ

ԴՐԱՄԱ 3 ԳՈՐԾ.

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻՑ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն
Տ Ր Ե Ս Տ Ի Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Տ Պ Ա Բ Ա Ն
1924

Սույն պիեսան գրված է 1905 թ.,
և առաջին անգամ բեմադրվել է 1912
թվին թիֆլիսում արհեստական բեմի
վրա-դերասան Արմենյանի ղեկավա-
րությամբ:

Ա. Վ.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

1. Գեվորգ Բաղդասինյ	Գործարանատեր
2. Մազբաղ	Սրա կին
3. Սիրանուշ	Սրանց աղջիկը
4. Վահան	Գործարանի բժիշկ
5. Սեփան	Գործարանի կառավարիչ
6. Գիգուի	Պանդուկապետ
7. Աբալ	
8. Գարեգին	
9. Գրիգոր	
10. Սիմոն	
11. Շաֆր	
12. Աբահամ	
13. Սահակ	
14. Կարսա բերդ բանվոր	
15. Խալի բերդ բանվոր	
16. Յեսո	Պանդուկի ծառան
17. Մարգար	Գեվորգ Բաղդասինյի տան ծառան
18. Հերիֆնազ	» » աղախին
19. Թաթոս	
20. Մաթոս	
21. Խեչո	
22. I. II. III. բանվորուհիներ	
23. Դոնապահ. Բաղաֆապահ	

Ստորագրում
Գեվորգ Բաղդասինյ

I. ԳՈՐԾՈՂ ՈՒԹՅՈՒՆ

Բեմը ներկայացնում է ծխախոտի գործարան՝ աշխատանքից առաջ: Այլ ու ձախ դրված է զաղզահներ և նստարաններ: Դաղ-զահների վրա թուփուն, գիլգի դատարկ և լցրած տուփեր տուփ

յուրաքանչյուր բանվորի առաջ պաշկաներով դրված: Գիլգու ծայրերը կտրող մկրատ, թութու, կշռելու համար կշեռք, մի քանի ուրիշ գործիքներ և այլ պարագաներ: Յերկու դուռ, մեկը մուտքն է—և տանում է դեպի ներսի մյուս բոլոր բաժանմունքները, իսկ մյուսը՝ տանում է դեպի գործարանի գրասենյակը:

Բանվորները աշխատանքի ժամանակ հագնում են կապույտ կամ սպիտակ խալաթներ: Բանվորները յերկու սեռից:

ՏԵՍԻԼ I

ԳԵՎՈՐԳ, ՍՏԵՓԱՆ ՅԵՎ ԱԲՐԱՀԱՄ

(Գրասենյակից յերեքով ներս են մտնում: Աբրահամը սաստիկ հիվանդ է. հազիվ է վոտքի վրա կանգնում:

ԱԲՐՀ.— Խաղեյին, մի յերկու ուրբին ձեզ համար մեծ գուժար չի:

ԳԵՎՈՐԳ.— Դու ստիպում ես ինձ կրկնել ասածներս, ես քեզ ասացի, վոր չեմ տա: Հետևապես կանգնելդ զուր է:

ԱԲՐՀ.— Խաղեյին, ախր հիվանդ մեռնում եմ: Հազը ինձ սպանում ա: Վոտքի վրա կանգնել չեմ կարողանում: Յերկու ուրբին ձեզ համար ի՞նչ մեծ փող ա...

ԳԵՎՈՐԳ.— Վոչ մի գրոշ: Իմ կամքս այդպես է. ինձ ստիպել, հանդիմանել, դուք իրավունք չունեք:

Ահա տեսնում ես, ետ կանոնադրության մեջ վորոշված է իմ և թե ձեր պարտականությունները: Իսկ յեթե այդ տեղ կամի կեստ, վորի հետ դուք համաձայն չեք, ետ դեպքում կարող եք թողնել գործարանս և հեռանալ: Անգործ բանվորներ շատ, ամեն որ գլուխս տանում են իրենց գիմումներով:

ՍՀԵՓ.— Անցյալ որք տասը հոգի նորից յեկել խնդրում եյին. յես չնդունեցի:

ԳԵՎՈՐԳ.— Լսում ես: Աշխատանք փնտրող բանվորները գիտես թե վորքան շատ են: Ինչ միտք, հիվանդ բանվորներին պահել, իսկ առողջներին մերժել: Յեթե մի ուրիշ ավելի խելոք գործարանատեր լիներ իմ տեղը, հիվանդ և աշխատանքի անընդունակ բանվորներին բոլորին կհեռացներ և նրանց փոխարեն նոր և թարմ ուժի տեր բանվորներ կնդուներ: Բայց տեսնում ես

յես ետ չեմ անուամ: Իսկ յեթե դուք ձեր ամենորյա դիմումներով
և անտեղի պահանջներով ինձ կը ձանձրացնեք, յես ել նույնը
կանեմ:

ԱՌՐՀ.— Խաղեյին, բացի հիվանդ լինելս՝ տանը հազար ու
մի կարիք ունեմ, մեղք եմ, խղճացեք:

ԳԵՎՈՐԳ.— Ուրեմն յես մեղք չեմ. ձեր կարծիքով յես կա-
րիքներ չունեմ: Բժիշկ պահանջեցիք տվի, աշխատանքի ժա-
մերը կրճատեցի, ոռճիկներդ ավելացրի. ուրիշ ել ի՞նչ եք ուզում:
Ամիսը չլրացած նոր պահանջ կներկայացնեն. կարծես մեծ աշ-
խատանքի վրա յենք: Վոչ, սիրելիս. ախորժակներդ չափավորեք.
ձեր խաղեյնների համար դուք վոսկու ամբարներ չեք լքցնում,
վոր եղպես պահանջում եք: Ի՞նչ կասես Ստեփան:

ՍՏԵՓԱՆ.— Ճշմարիտ խոսքի դեմ ինչ կարող եմ ասել:

Ինչ վոր պահանջել են, այն ել ստացել են: Ձեր բարեսրտու-
թյունից կարծում եմ, վոր նրանք գոհ պիտի լինեն: Ձեր փոխա-
րեն յեթե մի ուրիշը լիներ՝ սրանց հետ բոլորովին այլ կերպ
կվարվեր: Դուք միշտ համբերող եք և զիջող:

ԱՌՐՀ.— Լավ եք ասում, պարոն Ստեփան. ուրազի նման
միշտ ձեր կողմն եք տաշում: Ախր քիչ ել մեղ համար մտածեցեք
մեր դրության մեջ մտեք, մեր հալն ել հարցրեք ե... մի սյու-
րու քյուլֆաթ շլինքս ե ընկած. մի յերկու շահի փող եմ
ստանում, ետ ել վոր դեղի տամ, յես խմեմ, բա նրանց ի՞նչ ջու-
ղար տամ: Նրանք ուտել չեն ուզում. ապրել չեն ուզում...

ԳԵՎՈՐԳ.— Եդ իմ գործը չե, յես պարտավոր չեմ ձեր ըն-
տանիքի հոգսն ել քաշելու: Աշխատում եք ձեր վարձն ել ստա-
նում եք: Ձեր պահանջը յեթե արդարացի և որինական լիներ,
յես կարծում եմ վոր եդ կանոնադրության մեջ գրված պիտի
լինի:

ԱՌՐՀ.— Խաղեյին, արդարացի և որինական շատ պահանջ-
ներ կան, վոր եդ կանոնադրության մեջ նույնպես չի հիշված...
Ես իմ կարճ խելքովս իմանում եմ, վոր հիվանդ չափավորին յե-
թե դեղի փողը չպետք ա տրվի, բժիշկն ել զուրա: Իսկ յեթե
բժիշկը տալիս եք, որենքով դեղի փողն ել պետք ա տաք:

ԳԵՎՈՐԳ.— Լսում ես, Ստեփան: Բանվորս ինձ հետ որեն-

քով ե խոսում: Ձե, ինչպես տեսնում եմ, դասդ լավ ես սովորեղ: Անխրանք...

ՍՏԵՓԱՆ.— Իսկապես վոր անխրանքություն ես տեսում: Բանվորին դեղ և բժշկ տալ ախր ո՞վ ե լսել. ո՞վ ե իմացել:

ԳԵՎՈՐԳ.— Կամ թե չե, նրանք խմեն, փողը՝ ես տամ. սա ի՞նչ միտք ե, չեմ հասկանում:

ՍՏԵՓԱՆ.— Այդ դեպքում, Գեվորգ Բաղդանիչ, դուք ստիպված կլինեք ձեր վողջ կարողությունը բանվորներին բաժանել:

ԳԵՎՈՐԳ.— Բանվորներին բաժանելու յես կարողություն չունեմ, Այդ տեսակ հիմարություն նրանք իմ կողմից չեն տեսնի: Դե, ինչես չորացած փայտի նման ցցվել առաջս: Կորի, աչքիցս հեռացիր:

ՍՏԵՓԱՆ.— Ի՞նչու ես գուր տեղը արյունը պղտորում: Քեզ վոր ասում են գնա. պիտի իսկույն գնաս:

ԱՅՐԶԱՄ.— Կգնամ, բա հո եստեղ չեմ մնալու:

(ախ բառելով լեզվ գլուխը շարժելով գնում ե)

ՏԵՍԻԼ II

ԳԵՎՈՐԳ, ՍՏԵՓԱՆ ՅԵՎ ՍԻՄՈՆ

ԳԵՎՈՐԳ.— Սիմոն, դեռ գործը չսկսված՝ դու յեկել և ուղում ես աշխատել:

ՍԻՄՈՆ.— Առաջի անգամը չի, խաղեյին, յես միշտ ել վաղ եմ գալիս. ամեն որ սվիտոկից մի սհաթ առաջ — յես եստեղ կանգնած իմ գործիս եմ: Պարոն Ստեփանը թող վկայի:

(Ստեփան գլխով գրական ճառ ե անում)

ԳԵՎՈՐԳ.— Իսկ ինչպես ե, վոր ընկերներդ թույլ են տալիս և վողջին չեն ասում:

ՍԻՄՈՆ.— Ինչ նրանց գործնա: Քան թե մը սհաթ պիտի քուչումը կանգնեմ, սրա-նրա հետ գյավազություն անեմ, ավելի լավ չե՞, վոր գամ բանեմ, գործս առաջ գցեմ:

ԳԵՎՈՐԳ.— Ստեփան, ահա թե ինչու իմ հին բանվորները ինձ մոտ միշտ պատվով են յեղած: Աշխատասեր և ազնիվ բանվորներին յես միշտ սիրել և հարգել եմ. բայց ինչպես տեսնում եմ, նախանձ ու չար մարդիկ ամեն կերպ աշխատում են իմ ու

սրանց մեջ յերկառակություն գցել, և սրանց իմ դեմ լարել:

ՍՏԵՓԱՆ.— Սիմոն, բժիշկի մասին և ասում:

ՍԻՄՈՆ.— Գիտեմ. հասկանում եմ: Նա նոր չի ուզում եղ ա-
նել: Նա յեկած որվանից, իր քաղցը լեզվով, իր ջուռաբեջուռա-
խոսքերով ու մասլհաթներով բանվորներին իր կողմնա գրավել:
Վոր իմանաք նա ի՞նչ լեզու ունի. ո՛. պա՛. պա՛. պա՛. շահմար
ոձին իր բնից կհանի: Ժողովներին տենաք վո՞նցա խոսում.
կմնաք զարմացած:

ԳԵՎՈՐԳ.— Ուրեմն, բժիշկը ժողովներ ել և անձում:

ՍԻՄՈՆ.— Ինչպես չե. մեր բանվորները միշտ գնում են,
մի անգամ ելյա գնացի, չե՛, չե՛, չե՛, յես չգնացի (ԱՅԻ ԿՈՂՄ) բիշ-
եր մնում հա՛...

ՍՏԵՓԱՆ.— Գեվորգ Բաղդանիչ, ասածներս կարծեմ յենթա-
դրություն չեր:

ԳԵՎՈՐԳ.— Այո Ստեփան: Ինձ համար այժմ ամեն ինչ
պարզ ե: Լսիր Սիմոն, դու ասացիր, վոր նրանց ժողովներում
յեղել ես:

ՍԻՄՈՆ.— Ձե խաղեյին, աստոծ, յերկինք, նրանց ժողով-
ներին յես չեմ գնացել: (ԱՅԻ ԿՈՂՄ) իմ լեզվով վոնց կրակի մեջ
ընկա:

ԳԵՎՈՐԳ.— Գիտեմ, դու հակառակվում եյիր և չեյիր ու-
զում գնալ, բայց ընկերներդ քեզ խաբեցին և զոռով տարան:
Դրա համար դու չկարծես թե քեզ վրա նեղանում եմ, յես միայն
ուզում եմ իմանալ ժողովներում բժիշկը ձեզ հետ ի՞նչի մասին
և խոսում:

ՍԻՄՈՆ.— Ձեա գիղա խաղեյին, նա ուրիշ ել ինչի մասին
կխոսա, դիմ մեր ու ձեր մասին ա խոսում:

ԳԵՎՈՐԳ.— Իմ մասին, թե ի՞նչ, վոր յես ձեզ հարստահա-
րում եմ, ձեզ շահագործում եմ, առավոտից մինչև յերեկո ձեզ
տանջում-չարչարում եմ, և դուք տգետ ու անկազմակերպ բան-
վորներդ տրտունջն ու բողոքը ձեր սրտում, ստիպված եք խո-
նարհվել իմ առաջ, իմ ստրուկը, իմ դերին, իմ ճորտը լինել:

ՍԻՄՈՆ.— Խաղեյին, ընենց տիղին խոսումեք, կասես դուք
ել ժողովուհներ ըլել, նրա խոսքերն եք լսել: Ետ ինչ վոր դուք

ասացիք, ետ բոլորը բանվորներին ասել ու հավատացրել ա: Նա նրանց ամեն ժամանակ հեղափոխական քարոզներա կարդում և ինչ վոր մի մեծ կովի համար պատրաստւում:

ԳԵՎՈՐԳ.— Լսում յես Ստեփան, չպետք և հետաձգել, հարկավոր և նրան գործարանից անմիջապես հեռացնել: Քանի դեռ ուշ չե. քանիդեռ բանվորները բոլորը չեն վարակվել:

ՍԻՄՈՆ.— Ուշա խաղեյին, նրան հեռացնելով բան չի դառնա: Մեր բանվորների մեջ ընենց տղերք կան, վոր բժշկից վոչընչով պակաս չեն:

ՍՏԵՓԱՆ.— Գրիգորի և Արշակի մասին յես ասում:

ՍԻՄՈՆ.— Հա, հենց դրանք են վոր կան: Դուք դրանց վաղ չեք ճանաչում: Նրանց են երկեն մաղերի տակը տասը հազար սատանաներ կան նստած: Գիտեք թե քանի դավոդի տղերք յեն դժվարել ու զարաստովկա անել տվել: Աման տեղ հո բժիշկն ինքը չի գնում, շատ անգամ դրանց ա դրկում: Դրանք վոր կան Եգիպտոսի փոնոգրափին, բժիշկը իր իմացածը լցրել ա մեջներն ու դրիլ ես տեղ: Ինքը վոր որեսի դենը չլնի ել, նրա ձենը, նրա խոսքերը մենք ես տեղ ամեն որ լսում ենք:

ԳԵՎՈՐԳ.— Նրանց ձենը յես ենպես կկտրեմ, վոր դուք հավիտյան չլսեք: Ստեփան, նրանց ազգանունները կը գրես և կտաս ինձ:

Իսկ դու Սիմոն, սրանից հետո գործդ բոլորովին կթողնես և նրանց վրա ուշադրություն կդարձնես: Կհետևես նրանց ամեն մի քայլափոխում: Ո՛ւր են գնում, ո՛ւր հետ են տեսնվում, նրանց հետ ի՞նչ են խոսում, ի՞նչ են մտածում: Ժողովները յե՛րբ, կամ վո՛ր տեղ են նշանակում: Մի խոսքով ետ բոլորը իմացիր և իմացածդ արի ժամանակին ինձ հայտնիր: Դրա համար դու ինձնից վաղ վարձատրություն կստանաս: Հավատարիմ մարդկանց յես գնահատել գիտեմ: Վո՛րքան ոռճիկ յես ստանում:

ՍԻՄՈՆ.— Որը ութանասուն կոպեկ:

ԳԵՎՈՐԳ.— Սրանից հետո դու կստանաս որը մի ուրբիլ յերեսուն կոպեկ, միայն թե իսկությամբ և ճշտությամբ կատարես քեզ վրա դրված պարտականությունը: Հը, ի՞նչ պատահեց: Յնչո՛ւ ետպես խորը մտածմունքի մեջ ընկար: Յերևի դժվարա-

նման յես: Դո կամքն. յես քեզ չեմ ստիպում: Յես միայն ցա-
վում յեմ, վոր յերկար տարիներ ինձ մոտ հավատարիմ աշխա-
տելուց հետո՝ այս որ պիտի թողնես գործարանս ու հեռա-
նաս:

ՍԻՄՈՆ.— Խաղեյին, յես հեռանամ. ինչի, յես ձեզ ինչ եմ
արել: Բա յես վոր ես տեղից հեռանամ տո՛ւնս, ընտանիքս,
հրեխե՞ս...

ԳԵՎՈՐԳ.— Դա արդեն քո գործն է: Նրանց համար դու
պետք ե մտածես. նրանց հոգսը դու պետք ե քաշես: Իմ գործա-
րանում դու կաշխատես թե մի ուրիշը, ինձ համար դա միե-
նույնն է:

ՍԻՄՈՆ.— Խաղեյին, անի՛ր...

ԳԵՎՈՐԳ.— Առանց ախրի-մախրի պատասխաններ, յերկար
մտածելու կարիք չկա: Ասա, դու ուզում ես գնալ, ընկնել փո-
ղոցները, ամիսներով դուրսը անգործ թափառել, ընտանիքդ,
հրեխաներդ մատնել սովի, զրկանքի, թե ավելի լավ ե, վոր
մնաս ինձ մոտ, աշխատես, լավ ոռճիկ ստանաս, տունդ, ընտա-
նիքդ, հրեխաներդ ապահովես... քո առաջ դրվում ե յերկու
ձանապարհ, ընտրիր վորը կամենաս: Երկուսից մեկը, գնա՛լ, թե
մնալ...

(Սիմոնը յերկար մտածելուց հետո)

ՍԻՄՈՆ.— Մնալ, խաղեյին, մնալ...

(Գնում է սեղը կանգնում եվ աշխատում)

ՍՏԵՓԱՆ.— Յես այդպես ել յենթադրում եի.

ԳԵՎՈՐԳ.— Ուրիշ կերպ լինել չեր կարող:

(Գործարանի գործի հրավիրող շալկը փչում է.
բանվորներն ու բանվորուհիները ներս յեն գալիս.
հրանցից մի մասը անցնում է մյուս բաժանմունի-
ները, իսկ մյուս մասը մնում է բեմի՝ վրա յեվ քսկ-
սում է դազգյահների մոտ կանգնել եվ աշխատել:
Գիլգի յեն լցնում, ծայրերը կտրում. տուփերի մեջ
գալուստ. կեռոփով քուքուկ կռում յեվ այլն:)

ՏԵՍԻԼ III

Նույնք Գարեգին, Արամկ, Շաֆրո, ուրիշ բանձար ու բանձորուհի յեզ հետ Գրիգոր:

Շաֆրոն. Սիմոնը. Սահակը մի շարժում յեզ մի-յեզնույն զազգյաի վրա յեն աշխատում. իսկ Ար-սակը. Գարեգինը յեզ Գրիգորը մյուս զազգյաի վրա: Գրիգորը հետ մտնելիս «Մարտեկոզ» է շրվ-վացնու:

ՍՏԵՓԱՆ.— Ի՜նչ յես շվաքնում. փողոցումը չես. հազար-անգամ ասել յեզ, ներս մտնելիս ձեզ որինավոր և հանգիստ-սրահեք:

ԳԵՎՈՐԳ.— Ասածդ յերբ չեն հասկանում, տուգանքը նրանց հասկացնել կտա:

ԳՐԻԳՈՐ.— Վտաքներս դեռ ներս չդրած՝ աչքներին արդեն-ծուռ յերևացինք:

ԳԵՎՈՐԳ.— Դե բավական է, դու խոսելու համար չես յե-կել: Ստեփան լավ հսկիր: Յեթե թույլ տվիր՝ նրանք ամբողջ որը կխոսեն, հեքյաթներ կպատմեն. հաշիճներին ուշադրություն դարձրու. տես ռվ ի՞նչ է ստանում, և վորքան գործ շինում: Են դեպքում. յերբ մեկի աշխատանքը իր ստացածով չբազմա-պատկվեց, դժւրս, դժւրս շարտել: Ծույլ և շատախոս բանվորներ ինձ հարկավոր չեն:

(Ստեփանի հետ զնում է մյուս բաժանմունքը)

ՏԵՍԻԼ IV

ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԸ ԱՌԱՆՑ ԳԵՎՈՐԳԻ ՍՏԵՓԱՆԻ

ԳՐԻԳՈՐ.— Վտաներս դեռ ներս չդրած, սկսում են վրա-ներս խոսար: Յերկու բոպե վոր ուշանում ենք շտրաֆ են գրում մի բոպե պարապ վոր մնում ենք ձեռաց նկատողություն են անում. իսկ իրանք վոր տարին տասներկու ամիս վոչինչ չեն շինում. ամբողջ որը պարապ-սարապ, ձեռները քամակներին դրած, իրանց համար արխային ման են գալիս, վոչինչ. դա-

աչքներին չի գալիս. դրա համար նրանց վրա խոսող, նրանց նկատողություն անող չկա ...

ՇԱՔՐՈ.— Եդ եր պակաս, վոր դուրս գաք նրանց վրա խոսաք.

ՍԻՄՈՆ.— Դրանց վրա ո՞վ պտի խոսա, դո՞ւ թե՛ ես:

ՇԱՔՐՈ.— Խաղերնի դեմ խոսալու ո՞վ իրավունք ունի. նրանց կամքին հակառակվել ո՞վ կը համարձակվի: դա միթե կարելի բանա: Գործարանի տերն ու տիրականը նրանք են. որենքն ու իրավունքը նրանց ձեռքին ա:

ԱՐՇԱԿ.— Ետ որենքներով ու իրավունքերովնա, վոր նրանք մեզ խաբում են ու ճնշում ... Ետ որենքներովն ու իրավունքներովնա, վոր նանք մեզ թալանում են ու զրկում ... Ետ որենքներով ու իրավունքներովնա, վոր նրանք մեզ տանջում են ու ստրկացնում ... Դրանցովա վոր նրանք մեր արյունը ծծում, մեր միտքն ու հոգին թունավորում:

ԳՐԻԳՈՐ.— Ետ տանջող ու ճնշող որենքներն ու իրավունքներնա, վոր նրանց ձեռքից մենք պիտի խլենք, ետ ստրկացնող ու շահագործող որենքներն ու իրավունքներնա, վոր մենք պիտի վռնջացնենք ...

Բավական է, վորքան մենք համբերեցինք.

Բավական է, վորքան մենք լռեցինք ...

ՍԻՄՈՆ.— Փոնոգրանփ, կատարյալ փոնոգրանփ...

Բժիշկը սարքելա ու դրել ես տեղ ...

հարցնելը ամոթ չլինի, ես որենքները դուք վոր չեք հավանում, ձեր հավանած որենքները եդ վճրնա, վոր մենք չենք տեսնում.

ՇԱՔՐՈ.— Կա՞. վոր տեսնաս ...

ԳՐԻԳՈՐ.— Յեթե ես որ չկա, եդ չի նշանակում, վոր վաղը մյուս որը չի լինելու: Բանվոր դասակարգը իր որենքները ինքը կստեղծի:

ՇԱՔՐՈ.— Յեա զարմանում եմ. յանի ես աշխարհում, ել ձեզնից խելոք մարդ չկա. ես որենքները ինչի ամենքի համար լավա, իսկ ձեզ համար փիս:

Կամ թե չե, ես որենքներն ու իրավունքները վոր եդքան փիս ըլեր. ինչքան դուք եք կարծում, ձեզնից խելոք մարդիկ

հմի վաղուց ետ որենքները փոխելու մտաին մտածած ու մի բան արած կլնեին ...

ԳՐԻԳՈՐ.—Շատերն են մտածել և շուտ մտածողներին շատերն են գնդակահարվել շատերն են բանտերում ու աքսորներում տանջվել ու նահատակվել ...

ՍԻՄՈՆ.—Դասախոսութեներդ վերջացրի՞ք:

ԳՐԻԳՈՐ.—Դեռ չենք վերջացրել:

ՍԻՄՈՆ.—Դե. վոր չեք վերջացրել, շարունակեք. միթոմ եֆինտջյանի թութութնի ֆարրիկում բանվորների առաջ կանգնած ճառ ես խոսում. Ճառախոսները կարծեմ ըսենց են սկսում: «Ընկերներ, Ռուսաստանի բռնակալ կառավարությունը ինչպես մի ծանր ու ճնշիչ լուծ ընկած ե մեր վզին և նրա ծանրության տակ տնքում ենք մենք բոլորս անխտիր... մենք աշխատավոր ու բանվոր դասակարգս մեք այս ջլուտ բազուկներով հոյակապ պալատներ ենք կառուցում մեր արյունը ծծող տղրուկների ու վաժպիրի համար, մինչդեռ մենք հալածվածներս ու մոռացվածներս ընկած մութ ու խոնավ նկուղներում ցամաք հացի կարոտ որ ենք անցնում...»

ԲՈԼՈՐԸ.—Հա, հա, հա, իսկական ճառ եր...

ՇԱՔՐՈ.—Յես իմ աստված լավ սկսեցիր ու լավ ել վերջացրիր:

ՍԻՄՈՆ.—Սրանք դիփ ձեր բերնից լսված խոսքերա, հմի ձեզ եմ հարցնում. ձեզ դուրա գալի...

ՇԱՔՐՈ.—Յանի դա ենենց խոսքեր ա, վոր մարդու դուր գա: Եդ խոսքերը յեթե մի ուրիշը լսի, քշերը կգան տեղաշորիցդ կհանեն շլնքիդ տալով կտանեն ջանդարմսկի ուպրավենին, դե տղա յես ու արի նրանցից ազատվի: Չե ախպեր, մենք մեր գլխից ձեռք քաշած ու ձեր եդ ճամփովը փնացող մարդ չենք:

Անջախ գլուխներս դինջ մենք մեզ համար արխային ապրում ենք, ինչ գործ ունենք դուր տեղը դավադարի ու խաթարալի մեջ խառնվենք:

ԲՈԼՈՐԸ.—Դրուտա տ ասում, ըսենց ել մենք մեզ համար հանգիստ ու դինջ ապրում ենք:

ԳՐԻԳՈՐ.—Ապրել ել կա, ապրել ել: Ձեր և Գեվորգ Բաղ-

դանիչի ապրեկու մեջ մեծ տարբերություն կա:

ՍԻՄՈՆ.—Փիս աչքածակի նման, դուք հենց մի գլուխ ուրիշի ունեցվածքի վրա եք նախանձում: Յեթե դուք ուզում եք նրանց պես ապրեք, նրանց պես թագավորական պալատներում ու ամարաթներում փառավոր որ ու կյանք անցնեք, նրանց պես դուք ել ուտեք, խմեք, ֆայտոններով ու կառեթներով ձեր քեֆին արխային, ձեր սրտի ուզած վախտը դուրս գաք ու ման գաք, դուք ել նրանց պես գնացեք ջաններիդ ջափա տվեք, հալալ քրտինք թափեք, վոր դուք ել ունենաք:

ԳՐԻԳՈՐ.—Տո վողորմելի, հալալ աշխատանքով, հալալ քրտինք թափելով յեթե հարստանալու հնարավորություն լիներ, աշխարհիս յերեսին մենք ամենահարուստը կլինեինք: Բայց ուր ե... ամենից շատ աշխատում ենք, ամենից շատ չարչարվում, տանջվում ամենից շատ արյուն-քրտինք թափում, վոչ որներս լավանում, վոչ կյանքներս փոխվում, ելի են սովածն ենք, ելի են տկլորը... իսկ նրանք, վոր աշխատանքից մի վերստ հեռու յեն փախչում:

ՍԱՄՈՆ.—Ելի գնացին եկան, նրանց յախիցը կպան. յես դարմանում եմ ի՞նչ եք ուզում նրանցից. ետքան ել մարդ անող ու հաց կլինի: Ախր նամուսն ել լավ բան է...

Նրանց հացով կերակրվեք, նրանց շվաքի տակ ապրեք, ելի դուք նրանց վրա խոսաք, նրանց վրա մուծաթ դնեք, սա ատուած վերկունի... Ձե, ախպեր, ես վերջին ժամանակներս, դուք շատ խարաբ ելաք: Առաջ մաղուլ խելոք, նամուսով, արուսով տղերք եյիք, խաղեյնից սկսած, մինչև են պասլեդնի դվորնիկն ել ձեզ սիրում եյին, ձեզ հարգում եյին: Համա ինչ վոր եդ մեր դավոդի բժիշկն եկավ, դուք նրա մոտ գնալ դալ ունեցաք, դուք միանգամից փոխվեցիք. ել դուք մեր տեհած են առաջվա տղերքը չեք, ինչ վոր քամի ա մտել գլխներդ, խելքներդ թամամ կորցըրել եք, արուսներդ կտրել, ել վոչ մեծ ու պղտիկ եք ճանաչում, և վոչ խաղեյնի պատիվը հասկանում, գլուխ եք բարձրացրել ու ինչ վոր անիրագործելի բաների մաւին մտածում...

ԳՐԻԳՈՐ.—Դրա համար դուք ուրախ պետք ե լինեք, վոր մենք դարերի ստրուկներս կյանքի անողոք հարվածներից սկսում

ենք ստափվել և մեր չարքաշ վիճակի բարեկամման մասին մտածել...

ՍԻՄՈՆ.— Փոնոգրափ, կատարյալ փոնոգրափ:

Տճ, ետ պարզ աշկարա գիտենք, վոր եդ ասածներիդ վոչ մեկն ել ա քու խելքի ու քու մտքի բանը չի, ուրիշից սովորած ուրիշից անգիր արած խոսքերով համն ես դարմացնում:

ՇԱՔՐՈ.— Դրանք դիփ բժշկի սովորացրած խոսքերն ա: Նա յե մեղավոր, նա յե սրանց բերանի կտալը կտրել:

ՍԻՄՈՆ.— Յես դարմանում եմ, նրա մեջ սրանք թնչ են տեսել, վոր եսքան հոգով մարմնով կպել են նրան: Ուսումնական վորա, մեծ բան եք կարծում: Դիչ ուսումնականներ կան, վոր յերկու իշի գարի չեն կարողանում բաժանի: Կամ թե չե նա վոր խելքը գլխին մարդ լինի, կը գա ձեզ պես գյաղա-գյուղեքի հետ գլուխ կդնի... Ախր դուք ել վոր շաշ չլինեք, նրան կլսեք, նրա փշած ստերին կհավատաք: Բա դուք չեք մտածում, վոր եդ մարդը ես որ եստեղա, եզուց ովա իմանում հերա գնալու կորչի, դուր տեղը ինչ եք ձեր հացին քացով տալի, խաղեյնի աչքիցը նկնում:

ԳՐԻԳՈՐ.— Տո վողորմելի, խաղեյնի աչքիցը մենք դրանով պտի ընկնե՞նք: Գլուխներս ել վոր նրա համար ծախենք, մատներս մոմ շինենք ու նրա առաջ վառենք՝ ելի միյեմնույնա, նա մեր թշնամին ե, մենք՝ նրա...

ՇԱՔՐՈ.— Են ոյինները վոր դուք եք բերում նրա գլխին թշնամի չե, հոգեհան հրեշտակ ել վոր դառնա, ելի քիչա: Համա ելի աստուծ կյանք տա նրան, ելի նրանք են, վոր համբերում, են, ելի նրանք են, վոր մեզ համար ցավում-մտածում են:

ԱՐՇԱԿ.— Նրանք մեզ համար ցավող ու մտածող պառույտներ չեն, նրանք մեր արյունը ծծող տղրուկներ են նրանք, վոր ճար ունենան, առավոտից մինչև լուս կրանացնեն ու չեն թողի, վոր մի ազատ շունչ քաշենք...

ՍԻՄՈՆ.— Ախպեր դե բոլա . ելի, իծի ցավ հո չդառաք գլխներիս, խելոք եք, ձեզ համար վեր ընկեք, թնչ եք կըպել խաղեյնի յախիցը ու ել պոկ չեք գալի, մեզնից ձեռ քաշեք ելի...

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Մինչև ձեզ չհասկացնենք մեր ասածների ճշմարտությունը, թվա ձեզնից ձեռ քաշողը...

ՍԻՄՈՆ.—Ըհ, ակաա մակաա քոռ Մգոն եր գլխներիս պա-
կաս: Դու յեւ վոր խազեյին խրատող դուրս յեկար, ամեն ինչ
դրստվեց: Ես տունը քանդվածները, կասես ժամում կանգնած
«խոնարիցո ապրիցո» ըլի ասելիս, մեկը վերջացնում մյուսնա
սկսում:

ՇԱՔՐՈ.—Զահլաներս տարան, գլուխներս քամեցին. եսքան
եւ խոսալ կլնի, վոր սրանք են խոսում:

ԳՐԻԳՈՐ.—Դու եւ ես խոսում, այ վողորմելի: Մոռացել
էս, վոր առավոտները ենքան վաղ եյիր գալի, իրիզները ուշ
գնում, վոր շաբաթներով յերեխաներիդ յերեսը չեյիր տեսնում:
Նրանք գիտեյին, վոր հայր ունեն, բայց նրան չեյին ճանաչում:

ՍԻՄՈՆ.—Տո տունը քանդված դե բոլա ելի, քանի խոսաս,
բերանումդ լեզուս թե ջրադացի չախ չախ, առավոտից կզան
մինչև իրիզուն դո՛, դո՛, դո՛, բո՛, բո՛, բո՛, դո՛, դո՛, դո՛, բո՛,
բո՛, բո՛:

ԲՈԼՈՐԸ.—Հա, հա, հա: (ծիծաղ)

ՍԻՄՈՆ.—Պա, Պա, Պա, գլուխներս տարան ելի: Տո, վոր մենք
չենք խոսում, ձեր նամուսին ի՞նչա յեկել: Ծաշից հետո դիվու-
նանք խելքով խբատող դուրս յեկան: Մեկը թատրոնա հրավի-
րում, մեկը ժողովիս կանչում, մի ուրիշը գիրք ա առաջարկում
կարդանք, կասես կարգալ վոր ուզենանք գրքերի տեղ չենք
իմանում:

ԳՐԻԳՈՐ.—Սաղմոսի ու նարեկի նման գրքերի տեղը ի
հարկե կիմանաք, վերցրեք կարդացեք ու կարդացեք:

ՍԻՄՈՆ.—Դուք վոր Մարքսի ավեաարանն եք կարդում,
նրա համար ա խելքներդ ավելացել, վոնց չե:

ԱՐՇԱԿ.—Յեթե չի ավելանում, գոնե չի յեւ պակասում:

ՍԻՄՈՆ.—Լավ, լավ, ձեր փորացավը իմանում ենք, համա
դուրա, վոչինչ չի ըլի, մեզնից ձեր ժողովներին յեկող չի լինե-
սւ, հո լսեցի՞ք, դե հմի որեսի գենը ինչքան ուզում եք խոսա-
ցեք, մի բան, վոր ձեր ասակաները ըստեղից մտնելուա, ըստե-
ղից դուրս գա:

(մասի ծայրով իր ակամքները ցույց տալով)

ԳՐԻԳՈՐ.— Յանի եղ զահրամարը գլուխն, թե տակը ճըղ-
ված մեշուկ, վոր մի կողմից մտածը մյուս կողմից դուրս ա գա-
լու։

ԲՈԼՈՐԸ.— Հա՛, հա՛, հա՛։ (ծիծաղ)

ՍԻՄՈՆ.— Եղ լեզուներդ ձեր գլխին թե մի ոյին չ'բերի,
բաս յես Սիմոնը չլնեմ։ Կտեսներ ելի, լպստածներ...

ՏԵՍԻԼ 5

ՆՈՒՅՆՔ, ԳԵՎՈՐԳ, ՍՏԵՓԱՆ ՅԵՎ ՍՀԱԿ

ԳԵՎՈՐԳ.— Ինչպես գող կտավի նման դես ու դեն նայելով
ներս ես մտնում, կարծում ես քեզ տեսնող չկա։ Հրես մի ժամե
գործը սկսվել է, իսկ դու նոր ես գալիս։ Ստեփան, սրա վրա կես
որ կնշանակես։

ՍՀԱԿ.— Խաղեյին, տասն հինգ բոպե եմ ուշացել, իսկ իմ
պարտքս ըլի յերկու սհաթվա գործ առաջ գցեմ։

ԳԵՎՈՐԳ.— Դու պարտավոր ես այդ միշտ ել տնել. և դրա
համար ել դու ոտհիկ ես ստանում։

ՍՏԵՓԱՆ.— Յես ձեզ հազար անգամ ասել եմ՝ ժամանակին
յեկեք. իսկ դուք իմ ասածը չեք լսում, և չեք հասկանում։

ԳԵՎՈՐԳ.— Ասածդ յերբ չեն հասկանում, տուգանքը նը-
րանց հասկացնել կտա։

ՍՀԱԿ.— Խաղեյին, ես մի անգամը բաշխի. յես դիտմամբ
չեմ ուշացել. պատահմունքա, քնով եյի ընկել։

ԳԵՎՈՐԳ.— Լավ արդարանալու միջոց եւ ինչո՞ւ վաղ չեա
քնում, վոր ժամանակին վեր կենալ կարողանաս։ Յերեկոները
թնչով ես զբաղվում, մի գուցե քո միտքն ել է ծովել. դու ել
ես ժողովներ գնում։

ՍՀԱԿ.— Չե խաղեյին. Աստուծ, յերկինք յես ժողով չեմ
գնացել, ժողով գնացողները ուրիշներն են, են տունը քանդված-
ները զավոդից, վոր դուրս են գալիս ել տան յերեսը հո չեն տես-
նում։ Մի գլուխ ժողովում են ընկած։

ԳԵՎՈՐԳ.— Ես քեզ զգուշացնում եմ, ուրիշներին չլսես-
նրանց ասածներին չհավատաս, նրանք աչքիցս ընկած են, քեզ
ել ուզում են գցեն։ Գնա, ուշացածդ ներում եմ։

(Սեփականի հետ գուրա և գնում)

ՍՀԱԿ.—(Գլուխ, և ալիս գնում)

(Սիմոնի Շաբույի կողմից նստում յեվ աշխատում)

ՏԵՍԻԼ 6

ԲԱՆՎՈՐՆԵՐ, ՄԻՆԱՍ ՅԵՎ ՀԵՏՈ ԱԲՐՀԱՄ

ՄԻՆԱՍ.—Բժիշկը եկելա, ով ուզումա թող տենա:

(Նույնը մի բանի տնգամ մյուս բաժանմունքներում կըրկում և)

ՍՀԱԿ.—Զգիտեմ ինչա պատահել, կողքս շամփուրի նման ծակումա. նափաս չեմ կարողանում առնի: Գնամ տեսնեմ բժիշկը ինչ կասի:

(Գնում և)

ԱԲՐՀ.—Բարով ձեզ տղերք.

ԲՈՂՈՐ.—Այ ասու բարին, բարով յեկար.

ԱՐՇԱԿ.—Արրհամ ինչ արիւր.

ԱԲՐՀ.—Ինչ պտի անեմ, դեղի փողը չեն տալիս, գործարանիցն ել դուրս են անում: Հիվանդությունս մի կողմից, տանը յերեխանցս հոգսը մյուս կողմից, ինձ տանջում սպանումա ... Թե ինչա լինելու իմ վերջը, յես չգիտեմ:

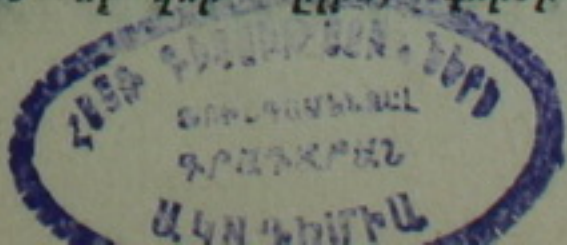
ԳՐԻԳՈՐ.—Քու վերջնեկ նույնա լինելու ինչպես շատ ուրիշներին:

ԱԲՐՀ.—Ես կեղտ ու մրի մեջ գիշեր ցերեկ տանջվիր չարչարվիր, քունդ, հանգստությունդ խանգարիր. ամբողջ կեանքդ սոված ծարավ որդ մթնեցրու, ես խոնավ պատերի տակ, ես անտեր դադգիահների վրա միսդ ու ոսկորդ մաշի, և վերջումը կռնիցդ բռնած, շնքին տալով դուրս շարտեն ... սև ըլի բանվորի որն ու կյանքը ...

Վոր ծնված որից աչք ենք բաց անում, մի լավ որ չենք տեսնում:

ԱՐՇԱԿ.—Կտեսնենք, Արրհամ, կտեսնենք, եդ լավ որը մեզնից շատ հեռու չի, նրան շուտով մենք ել արժանի կլինենք:

ԱԲՐՀ.—Ախ եդ որին դուրբան. ետ բըր յիս մեռած, գերեզմանումս պառկած ել վոր ըլիմ, գործի հրավերող գու-

դոկի են քաղցր ու անուշ ձենը լսելուն պես, յես իմ գերեզմանիցս հարուժյուն կանենմ թեկուզ տասնութ ժամ աշխատելու համար նորից ես գործարան կվազեմ...

Ես դժողքը կանչող ու գուգոկի ձենը լսելուց, յես վոր ամեն անգամ անիծել և միշտ չո՛ռ, զահրումար եմ ասել՝ են լավ որերին մեզ համար ազատություն ու հանգստություն բերող կարմիր գուգոկի ձենը լսելուց ջա՛ն, ջա՛ն կը կանչեմ,
(գնում ե բժեկի մոտ, իսկ Սեակը բժեկի մոտից վերագառնում ե)

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Յուլյնք յեվ Սեակ

ՍՀԱԿ.—Ախպեր, յես եդ բժշկին սիրեցի, երևում ա վոր նա չավ մարդ ա: Նրա ասածները դուք թարս եք հասկացիլ: Նրա խոսալը, նրա համեսա, մարդավարի վերաբերմունքը, աստոծ գիտենա, քեֆս եկավ:

ՍԻՄՈՆ.—Յես վոնց որ տեսնում եմ, բժիշկը սրան ել ա կնքել՝

ԲՈԼՈՐԸ.—Ըտենցա յերևում:

ԱՐՇԱԿ.—Եդ բժիշկը ձեզ ելա կնքելու, խելքներդ ռւրա.

ՇԱՔՐՈ.—Եդ տնաքանդը, դրուստ վոր դեր, հո չի՞ վոր հասնողին կնքում ա:

ԲՈԼՈՐ.— Հա, հա, հա... (ծիծաղ)

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Յուլյնք, Գեվորգ, Սեփան յեվ Սերհամ

ԳԵՎՈՐԳ.—Ձեր ղալմաղալի ձենը փողոցումն ե հասնում: Դուք ձեր ոտնիկը խոսելու համար եք ստոնում, թե գործ շինելու համար:

Անամոթներ... սովորել եք ամբողջ որը դունչ-գնչի տալ և խոսելով որ մթնեցնել:

ԱՐՇԱԿ.—Մի բոպե վոր մեր խոսալուն վրա հասաք, գուք կարծում եք, վոր մենք եսաեղ ամբողջ որը խոսում ենք...

ՍՏԵՓԱՆ.—Եթե չեք խոսում, գործը ել չեք շինում...

ԱՐՇԱԿ.—Իսկ մեր գործը երևի դու եո շինում, պարոն...

ԳԵՎՈՐԳ.—Ձայնդ կտրիր, անիրավ, այս աեղ միայն դու
չես, բացի քեզից ուրիշներ ել կան:

Ձեռիցդ երկու կույսկի գործ չի դուրս գա, իսկ խոսելիս յեր
կու արշին լեզու կհանես (գառնալով ՍԲԵՐԻԱԺԵՆ) դու ի՞նչի եկաք
ցցվեցիր առաջս, յես քեզ տասցի վոր փող չպիտի տամ:

ԱԲՐՀ.—Ձեր կամքն ե, կարողեք և չտալ՝

ԳԵՎՈՐԳ.—Դու համարձակ ես խոսուում:

ԱԲՐՀ.—Քաշվելու ի՞նչ ունեմ, փառք աստուծո, գողություն,
ավազակություն չեմ արել:

ԳԵՎՈՐԳ.—Դու յերազ ես տեսել ինչե:

ԱԲՐՀ.—Մարդ ցերեկը երազ չի տեսնում. տասնհինգ տա-
քի ձեր գործարանում աշխատելուց հետո, հիվանդացել եմ և վոտ-
քի վրա կանգնել չեմ կարողանում, միջոց տվեք ինձ բժշկվելու:

ԳԵՎՈՐԳ.—Հիվանդները կարող են գնալ հիվանդանոց, սա
գործարան ե, հիվանդանոց կամ անկեղանոց չե:

ԱԲՐՀ.—Յերբ յես եկա ձեզ մոտ աշխատելու բոլորովին առ-
ողջ եյի, բայց գործարանի պայմանները, նրա խոնավությունը
հիվանդանալուս պատճառ են դարձել, հետևապես դուք պարտա-
վոր եք ինձ բժշկել, կամ բավարարություն տալ և տպա հեռաց-
նել...

ԳԵՎՈՐԳ.—Սուտ ես ասում, իմ գործարանի պայմանները
վատ չեն, և վոչ ել խոնավ, դուր տեղը պատճառներ մի վորոնի
և վոչ ել բավարարություն ստանալու հույս ունեցիր: Հրես յես
քու ներկայությամբ սրանց կհարցնեմ: Սիմոն առաջինը գու
տաս:

ՍԻՄՈՆ.—Ինչ ասեմ, խազեյն. տասնութ տարիս յես ես
գործարանում աշխատում եմ, դեռ չեմ հիշում, վոր յես հիվան-
դացած լինեմ:

ԳԵՎՈՐԳ.—Իսկ յեթե գործարանիս պայմանները վատ լի-
նեյին և խոնավ դու յել կհիվանդանայիր այնպես չե: (ՍԻՄՈՆԸ
ՂԻՍՏՎ ՂՐԱԿԱՆ ՈՇԱՆ Ե ՎՈՐԱՄ) Ահա տեսնում ես: Սպասիր
մի սերիշին ել հարցնենք, յես համոզված եմ, վոր նա յել նույնը
կհաստատի. այո, նրանք քեզ պես սաախոս չեն. նրանք հշմա-
րիար կասեն: Շտքրո, տաւ տեսնեմ դու ի՞նչ կասես:

ՇԱՔՐՈՒ.— Խաղեցին, յես ել ես կասեմ, ինչ վոր Սիմոնն
ասաց:

ԱՐՇԱԿ.— Իսկ յես հակառակը կասեմ: Այո ձեր գործարանի
պայմանները վատ են և հակաառողջապահակա՞ն, հիվանդության
դեպքը սա վոչ առաջինն է, և վոչ ել վերջինը. շատերն են այս-
տեղ հիվանդացել և դուրս շարտվել, նույն վիճակը մեզ է սպա-
սում: Իսկ դուք ճշմարտախոս տասնութ տարվա աշխատող վար-
պետներ, յեթե համարձակություն չունեք իսկությա՞նը ասելու,
դո՞նե լռելու քաջություն ունեցեք:

ԳԵՎՈՐԳ.— Ծածկիր գլխարկդ և դուրս կորիր. անիրավ,
դու յես սրանց խելքից հանողը: Դե, շո՛ւտ... Առանց ուշանալու:
(Արցակը խալաքը ետնում է գլխարկը ծածկում)

ԱՐՇԱԿ.— Ընկերներ...

ԳԵՎՈՐԳ.— Կորիր, դու այստեղ այլևս ընկերներ չունես,
դուրս կորիր: (Իրում է) Ստեփան, գնա սրա հաշիվը տուր և
ճանապարհ դիր:

(Ստեփանը հրելով դուրս է անում)

ԱՐՇԱԿ.— Թող. յես ինքս կգնամ: (դուրս եմ գնում)

ԳԵՎՈՐԳ.— Անիրավ, դուք շատ եք լրբացել, ձեր չափը,
սահմանը կորցրել: Մեծի պատիվ, հարգանք ասած հասկացողու-
թյունը ձեզ համար այլևս գոյություն չունի: Բոլորդ լեզու եք
առել և իրավունք եք պաշտպանում...

ԳԱՐԵԳԻՆ.— Յերբ նա վռտնահարվում է, այո պիտի պաշտպա-
նենք...

ԳԵՎՈՐԳ.— Դեհ, հիմա ել սա: Տո անիրավ, դու չտեսնո՞ր
ընկերոջդ ինչի համար դուրս ամբի, դու ել ես ուզում գնաս
դուրսը սոված ծարավ զկատամ:

ԳԱՐԵԳԻՆ.— Աշխատավոր մարդը, յերբեք սոված չի մնա,
մեր գնամ աշխատեմ, քրտինք թափեմ, վոր մի կտոր ցամաք
հացի փող չստանամ... Յեթե կուզեք ճիշտը իմանալ, բանվորը
չե, վոր սոված կմնա, այլ նա, ով ուրիշի աշխատանքն է ուտում
ուրիշի քրտինքով ապրում...

ԳԵՎՈՐԳ.— Ձայնդ կտրիր, լակոտ: Դու չհամարձակվես իմ
ներկայությամբ այդպեա խոսել: Յես ձեր ընկերը, ձեր բարեկամը

չեմ, յես ձեր տերն եմ, ձեր գլխի տերը. ինձ մոտ ձայն-ծալտուն հանելու դուք իրավունք չունիք: Դե քանի վոր քու գեմքդ ել պարզվեց, դու յեւ ծածկիր գլուխդ և դուրս կորիր...

ԳԵՎՈՐԳ.— Դուրս եք անձեմ, իրավունք ունեք, բայց վայ այն որը, յերբ այդ իրավունքները ձեզնից կխլվեն... Ընկերներ, ահա տեսնում եք ի՞նչ ե կատարվում ձեր շուրջը, ձեր աչքի առաջ, սա մի հայելի յե վորտեղ ձեր պատկերն ե փայլում...

ԳԵՎՈՐԳ.— Դուրս կորիր, դու այլևս իրավունք չունես այս տեղ խոսելու: Անպիտան, խառնակիչ... (մինչեւ շեմքը քեզից քանոթ ետնում ե) Ստեփան, սրա հաշիվն ել տուր և ճանապարհ դիր (հրում ե յեւ գուրս գցում) անիրաւ, դուք շատ եք լրբացել. հետներտ խոսել չի լինում: Բայց դուք մեղավոր չեք. դիտեմ ով ե այդ բոլորի պատճառը: Նաե, վոր ձեր մտքերը պղտորում ե, նա ե, վոր իմ մասին զանազան հերհյուրանքներ ե տարածում, և դուք նախորոք չիմանալով նրա հետին մտքերը՝ միամտաբար հետևում ենք նրան և հավատամ նրա ասածներին: Դուք ձեզ հաշիվ չեք տալիս և մի րոպե չեք մտածում, վոր ձեր խաղեյինը ուրիշ խաղեյինների նման չե. նա բարի ե նրա մտածմունքը միշտ ձեր մասին ե լինում: Դեմ համար եմ հիմնել այս դործանանը, Դեմ համար հավաքել գլխիս այս ահագին զաւթաղալը յեթե վոչ ձեզ և ձեզ նման խեղճ ու թշվառ բանվորներին կերակրելու համար...

ԱԲՐՀ.— Վո՛չ. դուք ճիշտ չեք ասում: Ամբողջ որը ճորտի նման աշխատելուց հետո, մի կտոր ցամառ հաց շաքտել մեր առջև և դա բարեգործություն համարե՞լ, վո՛չ, դա բարեգործություն չե, այլ շահագործում: Նման բարերարների կարիքը մենք չենք զգում, այդտեսակ բարեգործություններ նրանք կարող են և չանել...

ԳԵՎՈՐԳ.— Դու գես այս տեղե՞ս, և այդ համարձակ խոսողը դու ես: Դու ել դուրս կորիր, դու ել ինձ հարկավոր չես.

ԱԲՐՀ.— Յերբ առողջ եյի, ձեզ հարկավոր եյի. իսկ այսուր յերբ այս ապականված փողեղից ոգում արյուն-քրտինք թափելով կյանքս փչացրի, առողջությունս կորցրի այլևս ձեզ հարկավոր չեմ, դուրս եք գցում ինչպես մի անպետք փալաւ... Այո

դրության մեջ յես ուր դնամ, թվ ինձ կնդուեսի: Երեխաներս տանը սոված ծարավ ինձ են սպասում, դնամ նրանց ի՞նչ ասեմ նրանց ի՞նչ պատասխան տամ... Գնան ջուր թափվե՛ն, դուք ասածոված չունե՛ք, դուք խիղճ չունե՛ք, դուք վոր ամիսը մի անգամ ուրժան չեք համարել մտնել գործարանը, ես որ դուք հազարներ ի ու միլիոնների տեր եք դառել... Իսկ յես վողորմելիս, վոր ամբողջ տասնհինգ տարի շարունակ ես կեղտ ու մրի մեջն յես փտել, ես թութութոտ դազգյահների վրա կյանքս ու հոգիս մաշել, ես որ ես տասնհինգ կողակ փող չունեմ՝ տանեմ հացի տամ. յերեխաներս կերակրեմ... Ահա տեսնում եք, ես վկայականը սրանով յես իմ բավարարությունս կստանամ, այն կստանամ... (ԳՆՈՒՄ Ե)

ԳԵՎՈՐԳ.—Ահա թե ինչն է նրան լեզու տվել: Սպասիր դու վահան. յես քեզ ցույց կտամ... (ԴՈՒՐՍ Ե ՂՆՈՒՄ)

ՏԵՍԻԼ 9

ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԸ ԱՌԱՆՑ ԳԵՎՈՐԳԻ

ԳՐԻԳՈՐ.—(ԲԱՈՒՆԵՐԻՎ խոսում է զազգյա՜ն) Վո՛չ. Վո՛չ. համբերել այլևս անկարելի է: Ընկերներ!..ա. բայց ուրեն, այստեղ ընկերներ չկան... (ՂՆՈՒՄ Ե ՄՅՈՒՍ ԲԹԹԵՄՈՒՆԵՐԸ)

ԲՈՒՆԵՐԸ.—Հա. հա. հա... (յերկար ժամանակ ծվծաղում են)

ՇԱՔՐ.—Ընկերները հիմի թող վիզները քորեն, հա. հա.

ՍԻՄՈՆ.—Յես չեի ասում, վոր սրանց լեզուն իրանց գլխին խաթա ա բերելու.

ՍԱՀԱԿ.—Մաղալուն են եր, վոր են մի հոգևորը վոնց դըրաղը քաշվել, ձենը փորն եր դցել, ասա սկի խոսանց, ձեն ծըպտուն հանեց...

ՇԱՔՐՈՒ.—Վոնց ձեն հաներ, ձեն հանելու համար չե՛ր, վոր են յերկուսին դուրս մարեց: Ի՞նչ եք կարծում, խաղեյինը դրանում մեղավորա՛:

ՍԻՄՈՆ.—Սկի յիլ մեղավոր չի: Ախր ի՞նչն է մտածում. ում հետ են ասոր անում. ում հետեն քյալլա-քյալի տալի: Են մարդն էլ վո՛ր որվ ա համարա մեզ հաց տալիս սլահում, վոր իրավունք չալիա՜ն ունենա մեզ վրա խոսալու: Նա մեր խաղեյիննա, մեր

գլխի տերնա, մեզ վրա նա կխոստ ել, կշարանա ել, յերբ քեփը
զա կբանացնի, յերբ չուղենա կոնիցդ բռնած շինքիդ տալով
դուրս կանի...

ԲՈՂՈՐԸ.—Մաքը խաղեյինա, իրավունք ունի:

ՍԻՄՈՆ.—Դու տես ինչ տեղնա հասել, վոր խոսքի տակին
գլխին միշտ ենին ասում, վոր զավոդը մերնա, աշխատանքը
մերնա, նրա տերն ու տիրականն ել մենք պտի ըլենք:

ՇԱՔՐՈ.—Եդ ասողներից մեկն ել նա չե՞ր, ինչի եր լալկել,
սովորել են մեզ ժող մեծ մեծ բորոացնեն, համա խոսքը մեր
մեջ մնա, լավ ազատվեցինք:

Գլուխներս անջաղ մի դալմադալից կգինջանա:

ԲՈՂՈՐԸ.—Ձե, յախաներս դրանցից լավ թափ տվինք:

ՍԻՄՈՆ.—Են դուրս արածներին հմի տենանք բժիշկը հա-
ցա տալու պահի:

ՇԱՔՐՈ.—Ինքն իր համար շատ ունի, մնաց դրանց ել տա:

ՍԻՄՈՆ.—Դե վոր չունի, ել ռւրա խալխին գլխահան անում,
ու հացից զրկում: Են դուրս արածների տեղը յես վոր ըլեմ, կը-
զնամ եդ բժիշկի յախիցը կբռնեմ, ենքան կտամ, վոր իր ասած-
ները ել մոռանա:

ՍՀԱԿ.—Արա Մինաս, թութուն բեր, գիլգի բեր:

(Մինասը շատ ցածր մեծում է)

ՄԻՆԱՍ.—Ի՞նչ վախտի թութունա, ի՞նչ վախտի գիլգիա-
նքեն են մեկել աղելենում զարաստովկա են արել, դուք կանդ-
նել թութուն եք ուզում...

(Ներսիս քանգորները յեվ բանգորուհիները ազակած ներս
են մեծում)

ՏԵՍԻԼ 10

(Նույն, Գրիգոր յեվ մյուս բաժանումներում աշխատող
բալոր բանգորները:)

ԲՈՂՈՐԸ.—Գործադուլ, գործադուլ...

ՍԻՄՈՆ.—Ի՞նչ գործադուլի ժամանակն է:

ԲՈՂՈՐԸ.—Ամենա հարմար ժամանակն է, գործադ ըլ, գոր-
ծադուլ...

ՇԱՔՐՈՒ.— Դուք գտվել եք, դուք խելագարվել եք, ի՞նչու, մենք հստակ որովա ուտելու հաց չունենք, դուք գործադուլի համար եք մտածում: Խալխին սովից կոտորելու միտք ունե՞ք:

ԳՐԻԳՈՐ.— Իսկ վոր ամբողջ ժամանակ աշխատում ենք շատ կուշտ ենք լինում: Յես ձեզ հավատացնում եմ, վոր մենք միշտ քաղցած ենք, և միշտ սոված... Ամբողջ տարվա մեջ մենք միայն յերկու օր կուշտ հացի կնստենք. դա դատկին և լինում և ջրորհնեքին, վորովհետև «բարի» մարդիկ այդ տոնական օրերումն են մեզ մտաբերում և իրենց լիառատ ու ճոխ սեղանի փըշքանքները մեր առաջ թափում: Բայց դուք չպիտի մոռանաք, վոր փողոցում թափառող անտուն ու անտեր շներն և այդ օրերում կուշտ են լինում...

ԲՈՂՈՐԸ.— Ճիշտ ե... ճշմարիտ ե...

ԳՐԻԳՈՐ.— Յեթե ճիշտ ե, յեթե ճշմարիտ ե, ի՞նչու եք լռել... Ձեր բողոքը, ձեր տանջանքը, ձեր տառապանքը հայանելով միթե մենք մեղավոր կլինե՞նք... Միթե մեր ճակատագիրն ե՛ միշտ և ամենուրեք զրկանք ու հալածանք կրել և լուսթյամբ տանել...

ԲՈՂՈՐ.— Վո՛չ, մենք լռել չենք կարող, մենք կկռվենք, մենք կբողոքենք...

ՇԱՔՐՈՒ.— Ինչո՞ւ կռվել, ի՞նչու բողոքել, խնդրանքով ամեն ինչ կարելի յե անել:

ԳՐԻԳՈՐ.— Մենք շատ ենք խնդրվել, բայց վո՞ր խնդիրքներս ե հարգվել: Հիշում ես այն օրը, յերբ մոտեցար վորդուդ թաղման համար ավանս խնդրելու, վրադ այնպես գոռաօին, վոր ասելու խոսքդ նույնիսկ մոռացար: Վո՛չ, մենք մեր իրավունքը վերականգնելու համար նրանցից դթություն, վողորմածություն աղերսող աղքատներ չենք... Մենք գործադուլ ենք հայտարարում և կռվի միջոցով մեր պահանջները դնում...

ԲՈՂՈՐԸ.— Յերկարացնելու ժամանակը չե...

ԳՐԻԳՈՐ.— Թող այդպես լինի, հարցը դնենք քվեարկու թյան ով համաձայն ե գործադուլին, Թող մատ բարձացնի:

(Բացի Սիմոնից, Շաքրայից յեվ Սիակվց բոլորք մաս եմ բարձրացնում)

Գործադուլի հարցը վճարած և...

ԲՈՂՈՐԸ.— Գործադուլ... Գործադուլ...

ՏԵՍԻԼ 11

ՆՈՒՅՆՔ, ԳԵՎՈՐԳ ՅԵՎ ՍՏԵՓԱՆ

ԳԵՎՈՐԳ.— Այս ի՞նչ է նշանակում: Գործը թողած դուք այդ ձևերը գնում:

ԳՐԻԳՈՐ.— Այնտեղ, մեր դուրս արված ընկերների մաս...

ԳԵՎՈՐԳ.— Բայց ի՞նչու: Յես ձեզ դուրս չեմ արել:

ԳՐԻԳՈՐ.— Իսկ ի՞նչով ենք յերաշխավորում, վոր վաղը կամ մյուս օրը մեզ նույնպես դուրս չպիտի անեք ... ուրեմն մենք մեր կամքովը հեռանանք ... իսկ յեթե դուք այդ չեք ուզում, տվեք մեր այս պահանջները, ընդունեցեք մեր դուրս արված ընկերներին և մենք ստիպված կլինենք մնալ ... (ճալիս է պահանջաբերքը, Գեվորգը վերցնում է լուս կարգում յեվ հաճախած կառավարած կերպով քուզքը պահպանում):

ԳԵՎՈՐԳ.— Սրանցից և վոչ մեկը:

ԳՐԻԳՈՐ.— Ընկերներ մեր պահանջը չհարգվեց. այդպես ել պիտի լիներ ... ինքնակամ կերպով նրանք մեզ վոչինչ չեն տվել և չպիտի տան ... Նրանք մեզնից միայն խլել գիտեն, իսկ տալու մասին նրանց չեն մտածել և չեն ել մտածում ... Մեր կռիվը՝ կռիվը. մեր պահանջը՝ պահանջ ... Գործադուլը մենք այսօր սկսում ենք և մինչև վերջ կտանենք ... «Մեկը՝ ամենքի և ամենքը՝ մեկի համար» թող այս լինի մեր նշանաբանը ...

ԲՈՂՈՐԸ.— Գործադուլ, գործադուլ ...

(Բոլորը գնում են)

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

II ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Բեմը ներկայացնում է Գեվորգ Բաղդանիչի տունը և բակը: Բեմի խորքում աջ կողմը Գ. Բաղդանիչի տան դահլիճն է. դուռը և յերկու պատուհանները նայում են դեպի պատշգամբ, վորտեղից աստիճաններով իջնում են բակը: Պատշգամբը կահավորված է կիսայնվրտպական թեթեվ կահավորանքներով: Բակի խորքում

յերևում ե գործարանի կառնարածե դուռը, դռան նակաաին յերկար ու մեծ ցուցանակ, ոջ ու ձախ լուսամուտներ և տանիքի վրա բարձր ձիւնեկույզ:

Գործողութիւնը կատարվում է բակում և պատշգամբում:

ՏԵՍԻԼ I

ՄԱՐԳԱՐ

(Սպիտակ ֆարթուկը կապած, բրդե գուլպաները և չուսները հագին, կահկարասիներն և ուղղում և նրանց վրայի փռի սրբում:

ՄԱՐԳԱՐ. — (յերգում է)

«Բաղալո ջան Բաղալո
«Շաքարի շիր Բաղալո
«Ձեր բաղչի ծառի նուշը
«Պաշեմ Հայկուշի թուշը

(Յսա տունը յերգելուց հետո նույն յեղանակով շարունակա-
նակում է մոմուալ:

Մարդ շուն ըլի, գել ըլի, հարուստի տանը նոքար չլինի: Արդարես թե մեղավոր, հասնողը գլխիդ դմփացնումա: Բանվորները զարաստովկա անեն ու չգան բանելու, նոքարնա մեղավոր: Աղջիկ պարոնի շորերը մաախսկան չափաովը չկարի, նոքարնա մեղավոր: Կուխնումը են անտեր մկները բզբզեն, մուրաբի բանկաները վեր գցեն կոտրեն, նոքարնա մեղավոր: Են դահրմար քամին փչի քուշի ֆանարը հանգցնի, նոքարնա մեղավոր: Շունը կապած տեղից դուրս պրծնի՝ խալխին՝ գզգզի, նոքարնա մեղավոր: Մի մենծ յերկրաշարժ ըլի, աղի տունը իբա գլխին քանդվի, ելի նոքարնա մեղավոր: Ախր նոքարը ի՞նչ մեղավորա. ինչ քարը առ նա գլխին, վո՞ր ջուրն ընկնի: Մի յերկու շահի փող են տալիս, են ել տասն անգամ քնթներովս են հանում: Հետո ասում են թե խալխը դինջ չի մնում, զարազաովկա են անում: Ախր վո՞նց չանեն:

Սաղ որը վորսկան շան պես դես ու դեն եմ վազում հերիք չի, տանը ջուկ են բանացնում, կուխնումը ջուկ-

Աստուծո՞ղ զիտե՞նա ես հարուստների սրտում մի եսքան սովեստ չի մնացել, (մասի ծայրը ցույց տալով) սրանց ձեռքին հոգիս դուրս աշկել, ել հարաքաթ չի մնացել վռտներումս: (ճառում է բազմաթուփն) ուխտյ, ես զահրամար կրեսլի վրա նստելը ինչ գինջաբլում է ... կասես հոգիս արքայության մեջ տեղում պաղած ըլի: Ախպեր, տեսնում եք ես հարուստներն իրանց փթած ջանի զադրը վոնց են իմանում...

(Գրսից վոսֆի ձայն է լսում յեվ իսկույն վոսֆի է կանգնում, իր գործը շարունակում)

Տ Ե Ս Ի Լ 2

ՄԱՐԳԱՐ, ԳԵՎՈՐԳ ՅԵՎ ՍՏԵՓԱՆ

ԳԵՎՈՐԳ.— Այդ համառ լակոտները թող լավ իմանան, վոր յիս վորքան բարի, նույնքան և չար եմ, յեթե նրանք լսւ բարկությունս կրերեն, ես ամեն միջոցի կդիմեմ և նրանց արժանի պատիժը կտամ: Կատակներ ունել յես չեմ սիրում:

Լսիր Մարգար:

ՄԱՐԳԱՐ.— (մի կողմ) Տեր դու փրկյա ի չարե ...

ԳԵՎՈՐԳ.— (մոտենում է յեվ աղաչակում) Տո հայվան, քեզ հետ մարդ ե խոսում թե չե: Անիրաւ, դու ել ես լրբացել, աչքերդ կհանեմ, կաշիդ կմաշկեմ: Լսիր, բանվորները յեթե գալու ինեն նիւս չթողնես: Դե գնա կորի:

ՄԱՐԳԱՐ.— Ելի լավ պրծա: (գնում է)

ԳԵՎՈՐԳ.— Լսիր Ստեփան, մի հայտարարություն գրիւ և կպցրու գործարանի դռանը, վոր յես ժամանակավորապես գործարանը փակում եմ և գնում արտասահման:

ՍՏԵՓԱՆ.— Գեվորգ Բաղդանիչ, դա լամիտք ե. այդ ուղղությամբ յես վաղուց ե ինչ մտածում եմ:

ԳԵՎՈՐԳ.— Մտածելը բավական չե. հարկավոր և գործնական միջոցներ ձեռք առնել: Խհագին ֆուսներ ենք կրում: Գործադուլը մինչև յե՛րբ պիտի շարունակվի: Բանվորը ձկան որինակի մի բան եինք կարծում, վոր ինչպես ձուկը ուռանց ջրի հյանք չունի, նույնպես և բանվորն առանց մի որ աշխատելու հյանք չպիտի ունենա, քայց փորձը ցույց ե տալիս վոր դա

այդպես չէ: Վոր նրանք կարողանում են ավելի յերկար գիճա-
նալ, քան այն՝ վոր մենք յենթադրում եյինք:

ՍՏԵՓԱՆ.—Մեր յենթադրությունը սխալ չեր լինի, յեթե մի
ուրիշ հանգամանք չգար գործադուլի յերկար տևելու միակ և
գլխավոր պատճառ չհանդիսանար: Գեվորգ Բաղդասիրի յես նոր
իմացա, վոր իբր թե մի քանի ուրիշ գործարանի բանվորներ
սերտ կապ ունին մեր բանվորների հետ: Յեվ վոր նրանք գաղտնի
ժողովներ են գումարել և վորոշել իրենց ստացած ոռճիկի մի
վորոշ տոկոսը հատկացնել մեր գործադուլավոր բանվորներին
ողտին:

ԳԵՎՈՐԳ.—Ահա թե ինչ: Բայց դու այդ ի՞նչպես կարողա-
ցար իմանալ:

ՍՏԵՓԱՆ.—Միամիտ մարդկանցից ամեն ինչ կարելի չէ
իմանալ: Բավական է մի քաղցր հայացք. կեղծ ժպիտ, ոռճիկնե-
րի ավելացման խոստում և այնուհետև ձեր առջեվ կբացվի
գաղտնիքների մի ամբողջ շարան:

ԳԵՎՈՐԳ.—Գաղտնի ժողով, հեղափոխական կապ, ոռճիկ-
ների վորոշ տոկոս... չէ, Ստեփան, սուտ է չհավատաս: Այդ ան-
պիտան բանվորներն իրենք են ստեղծում այդ շինծու լուրերը
և դիզմամբ տարածում...

ՍՏԵՓԱՆ.—Ա՛, վորպեսդի մենք լսենք և զիջենք նրանց
պահանջները, հասկանալի չէ, հասկանալի...

(Դրսից աղմուկ)

ԳԵՎՈՐԳ.—Ստեփան, մի գնա տես ես ի՞նչ աղմուկ է:

ՍՏԵՓԱՆ.—Յերևի բանվորներն են: (Վախեցած այս ա-
յն կողմը նայելով, մոտենում է լուսամուտին):

ԳԵՎՈՐԳ.—Դե, ել ի՞նչ ես կանգնել, յեթե բանվորները լի-
նեն նրանք վրեժխնդիր լինելու համար կլինեն յեկած: Ել մի
ուշանա, գնա, գնա դրասենյակից հեռախոսով վոստիկանության
հայտնիր, թող այս բոպեյիս նրանք պահակներ ուղարկեն...

ԽՈՐԷԻՑ ԼՍՎԱԼՄ Ե ՍԻՄԻՈՆԻ յեվ ՄԱՐԳԱՐԻ (անընչ)

ՍԻՄՈՆ.—Թո՛ղ.

ՄԱՐԳԱՐ.—Չեմ թողնի չէ, աղեն լսե՛լա չթողնաս.

ՍԻՄՈՆ.—Յես քեզ ասում եմ թո՛ղ.

ՄԱՐԳԱՐ.— Յես քեզ տսում եմ, վոր չեմ թողնի.

ՍԻՄՈՆ.— Թող, ինչ ես խեղդում, տո քուի արջ.

ՏԵՍԻԼ 3

ՆՈՒՅՆՔ ՍԻՄՈՆ ՅԵՎ ՄԱՐԳԱՐ

ՄԱՐԳԱՐ.— Յես չթողի աղա.

ԳԵՎՈՐԳ.— Չոռ աղա, զահրուժար աղա, դու ինձ սրտահալ արիր, հայւման։ Յեթե մյուս անգամ դու իմ ասած խոսքը սխալ ես հասկացել, ել քեզ մի բոպե չեմ պահի։ Տո հիմար, դու չգիտե՞ս, վոր Սիմոնը իմ հավատարիմ բանվորներէցն ե։ Յես քեզ չեմ ասել, վոր նրան ամեն ժամանակ կարելի չե թողնել։ Դե, կորի աչքիցս հեռացիր։

ՄԱՐԳԱՐ.— Թողնում ել եմ խաթա ա, չեմ ել թողնում խաթա ա։ (Դուռն է գնում)

ՍԻՄՈՆ.— Շորերս թամաշա արեք, կասես շան ըռելս ըլի՞մ ընկած։ Ել մի սաղ տեղ չի մնացել։

ԳԵՎՈՐԳ.— Լավ, լավ, դու ել քո շորերի հոգսն ես քաշում։ Առ ես փողը վերցրու կը գնտս նորը կառնես։ (Փող է տալիս)

Դե հիմա ասա տեսնեմ ի՞նչ լուր ունես, բանվորները գալու մասին ի՞նչ են մտածում։

ՍԻՄՈՆ.— Ես որ եզուցա, խազեյին, ելած-չեկածները ծախել գրավ են դրել։ Գիւղնա, վոր նրանց նիսյա բանըման ա տալիս, նրանով քիչ ու միչ յուր են գնում, նա վոր չլիներ, նրանք մի որ չեյին դիմանա, զաքաստովկան հմի վաղուց քանդված վերջացած կլիներ։

ԳԵՎՈՐԳ.— Ահա թե վորտեղա թաղված շան գլուխը յես այդ անտիտան Գիգուլուն ցույց կտամ, թե ի՞նչ ե նշանակում գործադուլավոր բանվորներին ապառիկ մթերք բաց թողնել։ Լսիր Ստեփան. դու այսոր անմիջապես, կգնաս այդ անուշին կը հասկացնես թող նա զգուշանա. հակառակ դեպքում, յես այդ մասին կհայտնեմ ուր հարկն ե։ Իսկ դու Սիմոն, ասում ես վոր բանվորները մտադիր են գործադուլը դեռ յերկար շարունակել։

ՍԻՄՈՆ.— Ի՞նչեք ասում խազեյին. նրանցնումն ել ի՞նչ.

հարաքյաթ ա մնացել. նրանց իլլաջ չունեն, նրանք մտածում են, վոր ես որ եզուց գան ձեզնից խնդրվեն.

ԳԵՎՈՐԳ.—Վոր գործը սկսեմ, գան աշխատեն. լսում ես Ստեփան.

ՍՏԵՓ.—Յես այդպես ել կարծում եյի.

ԳԵՎՈՐԳ.—Ուրիշ կերպ ել լինել չեր կարող: Սիմոն դու քու խոսքդ շարունակիր, ասա, նրանց մասին ել ի՞նչ գիտես:

(ՅԻՐԱՆՈՒՅԸ Ուզում է ներս գա, հանկարծ հես է բացվում)

ՍԻՄՈՆ.—Հա մեկ ել են պետք է ասեմ, վոր ես որ սահաթի հինգին Գրիգորանց աանը ժողովա նշանակված. ընենց վոր գալու չգալու մասին խորհրդակցություն պտի ըլի. ես ժողովին կարծեմ բժիշկներա գնալու:

ԳԵՎՈՐԳ.—Այդ լավ յեղավ. դուռը աղվեսը յերկու վտաքով է թակարդ ընկնելու: Յես նրան հիմա ցույց կտամ, թե բանվորներն տիրոջ դեմ գողցելը ի՞նչ է նշանակվում: Ստեփան, ել սպասելում ժամանակը չի, շտապիր վոստիկանապետի մոտ... Սիրանուշ, ի՞նչու համար յես այդտեղ կանգնել. ի՞նչու ուզում:

ՏԵՍԻԼ 4

ՆՈՒՅՆԻ ԵՎ ՅՎՐԱՆՈՒՅ

ՍԻՐԱՆ.—Գիրքս եյի ուզում վերցնել՝ գուցե յես ձեզ խանգարում եմ.

ԳԵՎՈՐԳ.—Խանգարելու վոչինչ չկա. մենք բոլորովին ուրիշ գործի մասին յենք խոսում: Գնանք Ստեփան, ինչպես վոր Սիմոնը ասումն հարկավոր է վոստիկանապետից թույլատվություն վերցնել է այդ գործը շտապ կերպով սկսել...

(ԳԵՎՈՐԳԸ, ՍՏԵՓՈՅԸ յԵՎ ՍԻՄՈՆԸ գնում են)

ՏԵՍԻԼ 5

ՅԻՐԱՆ ԵՎ ԻՆՏԱ ՄԱՐԳԱՐ

ՍԻՐԱՆ.—Առեկի մարդիկ, ստոր արարածներ, դուք ինձ խաբել չեք կարող. յես ձեր խոսակցությունը լսեցի, այստեղ ինչ վոր դիվային ծրագրերն է կազմում, բայց դուք իրագոր-

ձեւ նրանց չեք կարող: (նաեւ և գրասեղանի առջեւ գիր և գր-
բոււմ, գնոււմ ծրարի մեջ) Մարգար. Մարգար.

ՄԱՐԳԱՐ.—Համ ե, ի՞նչեք հրամայում, բարիչնա.

ՍԻՐԱՆ.—Մարգար, դու պիտի գնաս բժշկի մոտ.

ՄԱՐԳԱՐ.—Բարիչնա, ախր նա ուրիշ քաղաքա գնացել. հն-
որնել աղան զրկեց, գնացի տանը չեր: Բարիչնա, հարցնելը
ամոթ չլինի, հիվանդ հո չես.

ՍԻՐԱՆ.—Այո Մարգար, մի փոքր հիվանդ եմ, և այս նա-
մակով յես նրանից տեղ եմ խնդրում, յեթե կտա կը բերես:
Բայց շուտ պետք և գնաս, վոր նա տանը լինի, ժամը հինգին
նա ուրիշ դեղ պիտի գնա: Լսիր, Մարգար, այդ մասին ձեր
տանը փոշոք չպիտի իմանա:

ՄԱՐԳԱՐ.—Բարիչնա, աղջիկ պարոնն ել չիմանա.

ՍԻՐԱՆ.—Վոչ վոք, հասկանումես, վոչ վոք:

ՄԱՐԳԱՐ.—Աչքիս վրա, բարիչնա. ընենց գնամ գամ վոր
սատանան ել չիմանա: (ծրարը վերցնում գուրս և վազում: ՍԻ-
րանուր ժամացույցն և նայում)

ՍԻՐԱՆ.—Արդեն ժամը չորսն և, ավելի լավ և ինքս
գնամ: հանկարծ ճանապարհին մի գուցե, ծառան ուշանալ և
ժողովում բոլորը կարող են ձերբակալվել: (զլխաւերկը ծածկում
և յեւ շտապ գուրս գնում)

ՏԵՍԻԼ 6

I. II. և III. ԲԱՆՎՈՐՈՒՆԻՆՐ

(Պատահական շտապով: Կիսամերկ եւ բարիկ յերեխա-
ների ձեռքից բռնած՝ ցնցոսիների մեջ պարուրված ծծկեր
մանուկները գրկած մեհում են բակը յեւ այս ու այն կողմ
նայում)

I. ԲԱՆ.—Տունը անտերա մնացել. եկեք տիրություն ա-
նենք.

II. ԲԱՆ.—Մեզնից զոչաղներ ուրիշները կան՝ մեզ փայ չի
հասնի:

III. ԲԱՆ.—Հարուստի տան դռները միշտ կողպածա ըլում,
ևս վճնցա, վոր սրանց դուռը բացա մնացի:

I. ԲԱՆ.— Կողպած դուռը բացանելը, դու կարծում ես դըժ-
վարաւ: Ես երված սրտի վրա ընենց մի քոցի կտամ, վոր երկաթի
դուռ չի, ողողալաւի դռներն ել կընկահան կանեմ: Խելքդ ուրա
գնում: Յեռ են կանանցից չեմ, վոր ձեռքերս ծալած՝ հա-
վի պես տանը նստեմ ու սպասեմ վոր մարդս դնա փող աշխա-
տի ու բերի ես ուտեմ: Յեռ ես դավողում քու մարդու հետ հա-
վաստաւ տասը տարի աշխատնլ եմ... Են թութունոտ դազգյահ-
ների վրա ուրիշ բանվորների բարերար արուն-քրտինք եմ թա-
փել...

II. ԲԱՆ.— Կռներս թիւացալ, վտաքերս կոտորավեց- եկեք
նստենք քիչ դինջանանք, մինչև ես տան խալիսը մի տեղից բալ-
քի յերեվան: (Նստում են յեվ երեխաներին հավաքում
իրենց շուրջը),

II. ԲԱՆՎՈՐՆԵՐ.— Աղջի, չլինեգրանք դրուստ վոր գնացած
ըլեն: Եդ աստու պատիժ եկածը, հենց մի գլուխ ենա ասում, վոր
դավողը կողպում եմ, տուն ու տեղս հալաքեմ գնամ զագրանիցա:

I. ԲԱՆ.— Զաբաստովկա՞նելուց դեսը, եդ անիծածը բան-
վորների վրա ենքան չարացած, գազազում ա վոր իր ասածը
կանի:

III. ԲԱՆ.— Ախչի, յես ելի չհասկացա, ետ զագրանիցան ի՞նչ
բանա, գեղմ, քաղաքմ, խարաբա ելեղեցիմ, ավերակ վանքա,
թե մի ուրիշ ուխտատեղիմ, վոր դրանք տնով տեղիվ թոփ են
ըլել ու ամեն ինչ թողնում են գնան:

I. ԲԱՆ.— Ըհ, հողը գլխիդ, վոր ըտենց աշխարհից բխա-
բար ուխտի անդաճում քնած դատես ախչի, զագրանիցան մեր
սահմաններից դուրս ուրիշ թագավորի ուրիշ ազգի յերկիրա:

III. ԲԱՆ.— Ախչի, բա ինչի՞ ետ յերկիրը մենք սկի չենք
գնում և միանգամեւ չենք տեսնում...

I. ԲԱՆ.— Ըհ, հողը գլխիդ, վոր ըտենց զագրանիցա գնա-
լու իշտահես ունեցել: Ախչի, վոնչ դու, վոնչ ել քու ոխտը պորտը
ետ զագրանիցան երազումն ել չեն տեսնի: Զագրանիցա գնացողը
սանդուխ-սաբաթներով լիքը Երծաթ ու վոսկի փող և դուժիննե-
րով կարած մողնի շորեր պտի ունենա: Դարդակ ջերով, ըտենց
տկլոր ու չփաղ քեզ կը թողնան, վոր դու մեր սահմանից դենը:

անցնէս: Տասը տեղ առաջդ կկտրեն ու կխաճանփից քեզ հետ կղրկեն:

III. ԲԱՆ.—Ուրեմն եղ հաշվով, եդ զագրանիցա գնացողները հաքնվելու և փող խարջելու համար են գնում...

I. ԲԱՆ.—Ընդի գնացողը հաղար ու մի նպատակովա գնում: Որինակի համար, մեր խաղերնը եթե գնումա, մեզ ճնշելու և մեզնից փախչելու համարա գնում՝ մի ուրիշը ուտում առննելու համար ա գնում. ընենցը կա առուտուր անելու և փող աշխատելու համարա գնում, բազի անտեր ժուռդոնիկներն ել կան, վոր քստի մեզ մոտ իրանց քնթիլայեղ աղջիկ չեն դտնում, ընդի կնիկ-ձարելու են գնում:

Մագրաղը յեռվի զոնից մեցում և սեցեակը յեվ այս ու այն կողմ նայելուց հետո մոտեցում և լուսամուտներին յեվ զեպի բակը նայում)

ՏԵՍԻԼ 7

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ԲԱՆՎՈՐՈՒՀԻՆԵՐ

ՄԱԳԹԱՂ.—Սիրանդւշ. Սիրանդւշ... Ես աղջիկը ուրա գնացել, վոր չի յերկում... Են անիծված Մարգարն ել տանը չի: Մի ամբողջ ժամ և ձայն եմ տալիս, մեկը լսող չկա: (Դուրս և գալիս պատշգամբը)

III. ԲԱՆ.—Ախչի, բա ասումեք տանը մարդ չկա, նոր ակոշկիցը մի կնիկ գլուխը դուրս հանեց:

II. ԲԱՆ.—Զավոդատիրոջ կնիկնա. հրեն դուրս յեկավ բալկոնը, վեր կացեք գնանք նրա հետը խոսենք:

I. ԲԱՆ.—Նրա հետ թողեք յես խոսամ: Նրան յես պիտի ընենց խոսքեր ասեմ, վոր նրա սիրտը վառվի: Հարուստի կնկտերանց հետ, ուրիշ ջուռա խոսելա հարկավոր:

ՄԱԳԹ.—Ո՞վ եք դուք:

II. ԲԱՆ.—Մենք ես յերկուսս ձեր զավոդում աշխատող բանվորուհիներ ենք, իսկ ես մեկը ձեզ մոտ աշխատող մի բանվորի կնիկա:

ՄԱԳԹ.—Լավ, իսկ դուք չգիտե՞ք, վոր գործարանը չի աշխատում, ի՞նչու համար եք յեկել, ի՞նչ եք ուզում:

I. ԲԱՆ.—Ինչ ենք ուզում... Մենք ուզում ենք, վոր դուք

ամեն ժամանակ ըսենց բաղդավորության մեջ ըլիք, վոր դուք ըսենց փառք ու պատվով միշտ ապրեք, վոր դուք ձեր լիքը ու բոլ սեղանին նստեք՝ սրտներիդ ուղածի չափ ուտեք, խմեք ու վայելեք...

Մենք ուզում ենք, վոր դուք մեզ պես քամբաղդ չլինեք, մեզպես մոռացված ու հալածված չլինեք, մեզպես նեղ ու թշվառ որեր չտեսնեք, ձեր ունեցածով խնդաք և ձեր դովաթովը միշտ ուրախանաք...

ՄԱԳ.—Խնչ են նշանակում ձեր եղ խոսքերը, յես չեմ հասկանում:

Լ. ԲԱՆ.—Ի հարկե, դու չես հասկանում, թե ի՞նչի ախարը ժարդը զավողը կողպել ու մեզ ըսենց տկլոր ու չփլաղ գցել քու-
չեքը... Ի հարկե, դու չես հասկանում, թե ի՞նչի յենք մենք ըսենց վզներս ծռել և ճորտի նման ձեր առաջը կանգնել, դու չես հասկանում թե ի՞նչի ես յերեխեքը չորացած կպել են մեր դռին և ուտել են ուզում, դու չես հասկանում, թե ի՞նչի մեր քանդ-
ված ու ավերված տան խոնավ ու մութ պատերի տակ իրար գլխի մենք թափվում ենք ու սոված-ծարավ անքուն գիշերներ լուսացնում...

ՄԱԳԹԱՂ.—Բույրիկ, թույլ տվեք ինձ ասելու

Լ. ԲԱՆ.—Ներողություն, ի՞նչ քույր, թի ասաց, թե յես ձեր քույրն եմ: Դուք վորտեղից ստեղծեցիք եղ միտքը... Ձեր քույրը ձեզպես հագնված, ձեզ պես ճաշն ու նախաճաշիկը արած և ձեզ հետ միասին եղ բալկոնումը կանգնած կլինեք:

ՄԱԳԹԱՂ.—Ուրեմն, դուք ուզում եք ասել, վոր

Լ. ԲԱՆ.—Մենք ուզում ենք ասել, վոր եղ նազվիք վատ-
նիրդ շատ կանգնելուց կցավի, կամ գնա ներս, կամ հրաժայի
թող քեզ համար մի աթոռ բերեն: Մենք ուզում ենք ասել, վոր
տոռնց շալի եղ քամու առաջ կանգնելը լավ չի. քամին կտա
կմբսես ու կհիվանդանաս: Աբրեշումի ու վոսկու մեջ պահված-մե-
ծացրած հարուստի կնիկ ես, ցավեր ու նեղություններ քաշե-
լուն դու սովոր չես, քեզ լավ պահի...

ՄԱԳԹԱՂ.—Վերջապես յես չեմ հասկանում, ի՞նչ նպատա-
կով եք յեկել և այդ յերկար ու բարակ խոսակցությունը ի՞նչի
համարե: Դրանով դուք ի՞նչեք ուզում ասել և ի՞նչեք ուզում
հասկացնել...

I. ԲԱՆ.—Մենք ուզում ենք ասել, Վոր արեւի տակ կանգնելից լավ չի, եղ սպիտակ յերեսդ ու ձեռքերդ արեւից կսեւանան, հրամայի թող մի դոնտիկ բերեն, վերցրու ձեռդ, նստիր եղ բալկոնը, քուչով գնացող-յեկողին թամաշա արա: Ի՞նչ ցավ ունես ի՞նչ դարդ ունես, յերեխիդ փորը կշտացրել ես, արեւշուժի ու մախմուրի շորերը հագցրել, կանֆետ ու շոկոլադը տվել ձեռը, քոծի: հետ դրկել բաղ ու բաղչան ման գալու, կերածները մարսել ու... դարդ անողն ու մտածողը թող մենք ըլենք, Վոր մեր ես սոված-ծարավ, տկլոր ու չփլաղ յերեխանցը ամեն անգամ տեսնալիս, սրտներս ա տանջում, հոգիներս մղկտում...

ՏԵՍԻԼ 8

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ԳԵՎՈՐԳ

ԳԵՎՈՐԳ.—(պառցաձգելով) Ես ի՞նչ ձեն ու ձուներ, ես ի՞նչ դալմադալե: Ի՞նչի համար եք յեկել, ի՞նչեք ուզում:

I. ԲԱՆ.—Իմացել ենք, Վոր գնում ես զագրանիցա, եկելիք քեզ ճամփու դնեք:

ԳԵՎՈՐԳ.—Ի՞նչ ես կանգնել սրանց հետ գլուխ դնում, դու սրանց թայն ես, դու սրանց ասածը կհասկանամ, դու սրանց ասածին կարողես պատասխան տալ... գնա ներս: (Մագրադին տանում է ներս):

II. ԲԱՆ.—Վոչ ու փուչը յեկավ, լայիղ չարեց թե կանգնի մի յերկու խոսք հետներս խոսա: Կնգան վերցրեց հետն ու ներս, գնաց:

III ԲԱՆ.—Նրա համար հալբաթ մեծ անպատվությունա, Վոր յեկավ տեսավ՝ իրա կնիկը մեզ հետ կանգնել խոռումա:

I ԲԱՆ.—Անպատվությունը յես նրան հմի շանց կտամ, յերեխեքը դրեք դրադ, ամենքդ մի կողմից քար վերցրեք. ընկնենք սրանց գոներն ու շուշեքը ջարդենք, հախ միայն տերը սրանց տունը քանդի ... (յերեխաները վայր են գնում յեվ սկզկսում բարկոծել):

ԳԵՎՈՐԳ.—Ի՞նչ եք անում անզգամներ, դռները, լուսամուտները ի՞նչ եք ջարդում:

I ԲԱՆ.—Աչքդ ել ենք հանում, լիսդ ել ենք խառնում. անխիղճ անաստված:

II. ԲԱՆ. — Կտրվի ու ջնջվի ձեր քոքը:

III. ԲԱՆ. — Դուք ել մեր որն ընկնեք, մեզ պես տանջվեք ...

I. ԲԱՆ. — Ախչի ինչեք կանգնել, քար խփեք. (խփում եմ)

ԳԵՎՈՐԳ. — Ի՞նչ եք անում, անզգամներ ... (գլուխը լուսամուտից դուրս է բերում)

I. ԲԱՆ. — Անզգամը քու կնիկնա, վոր յերեսը պուղրա ա քսում ու սաղ որը սրա նրա հետ պողրուզ արած՝ բուլվարները չափչում ...

ԳԵՎՈՐԳ. — Ձայնդ կտրի անամոթ, դու հասկանում ես ռւմ հետ ես խոսում: Յես ես բռաբիս հեռախոսով վոստիկանությանը կհայտնեմ և նրանք անմիջապես կգան ձեզ բոլորիդ կը ձերբակալեն և բանտը կտանեն: (գնում է)

III. ԲԱՆ. — Մենք հենց ետ ենք ուղում, մեր մարդկանց ձերբակալելուց և բանտ ղրկելուց հետո՝ մեզ ել թող ձերբակալեն, մեզ ել թող բանտ ղրկեն: Ջհանդամը, մեզ ենտեղ դոնե մի կըտոր հաց կտան:

I. ԲԱՆ. — Դող ավազակը իրանք ըլեն, բանտը մեզ ղրկեն ... Նրանք ղրկել կողոպտել են մեզ ... նրանք տանջել ու չարչարել են մեզ ... նրանք ծծել քամել են մեր արյունը ... նրանք քանդել հիմնահատակ են արել մեր տունը ... նրանք խայտառակել ու գետնովն են տվել մեր պատիվն ու նամուսը ...

III. ԲԱՆ. — Ախչի, եդ վոչ ու փուչը, եդ ասսու պատժի ու կրակի յեկածը ըղորթ, վոր տեղեֆոնով իմաց ավեց, հրեն մեզ համար գարադավոյա գալիս:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ

ՆՈՅՆՔ և ՔԱՂԱՔԱՊԱՀ

Քաղաքապետից հարբած է

ՔԱՂԱՔ. — Ռազայդիտե ...

I. ԲԱՆ. — Հայերեն խոսա, վոր պատասխանդ տամ. ոսերեն վոր խոսում ես, ռվա քեզ հասկանում ...

ՔԱՂ. — Դե շատ մի խոսա, փասափուսաներդ հավաքեք քաշվեք ռադ ըլեք, գնացեք ձեր տները, ի՞նչ եք հավաքվել եստեղ

Վնգա բազար շինել: Դուք չգիտե՞ք, վոր հավաքվել և մի տեղ կանգնել խոսալը արգելվում... Բա դուք ես աշխարհում չե՞ք, դուք մեր որենքներին տեղյակ չե՞ք, դուք մեր զակոններին ծանոթ չե՞ք ... դե, հայդա՛, վո՛ն, մա՛րշ:

Ի. ԲԱՆ.—Հոգա քու գլխին ել ու քու զակոնի գլխին ել ... մի բարի պտուղ ել չեք ... գշեր ցերեկ մեր հետևներիցը պտտվում եք, հոգեհան հրեշտակների նման գալիս եք գլխներիս չոքում ... չեք թողնում թե հանգիստ սրտով մի յերկու բերան կանգնենք, իրար հետ խոսենք: Տանը նստել արգելում եք, քու չեն դուրս գալը արգելում եք. խաղերին հետ գալ խոսալը արգելում եք, զաբաստովկա անելը արգելում եք ... ես ի՞նչ դակոնա, ես ի՞նչ որենքա ...

ՔԱՂ.—Ձայնդ կտրիր, հիմար կին, դու մտածում, հասկանում ես թե ինչ ես խոսում:

Ի. ԲԱՆ.—Յես քեզ նման հարբած չեմ, վոր չհասկանամ, հոգա քու գլխին, տարին տասներկու ամիս դուք ըտենց հարբած պիտի ըլեք: Ենքան խմել տրաքվել ես, վոր ել վոտքի վրա կանգնել չեա կարողանում: Գինու տկճորի նման կանգնած տեղդ տմբտմբում ես: Քնթին թամաշ արեք, կասես փթած բադրջան ըլի, վոր հուպ տաս, ովա իմանամ յերկու վեդրա գինի արադ թափվի:

ՔԱՂԱՔ.—Ձենդ կտրի, թե չե եդ լեզուդ տակից կհանեմ: Դու կնիկ արժատ չլինելի, յես գիտեի քեզ հետ ինչպես կխոսեի: Դե գնացեք, դուրս կորեք եստեղից... դե, հայդա՛, վո՛ն, մա՛րշ...

ԲՈՂՈՐ.—Մենք չենք գնում, մենք եստեղ գործ ունենք:

Ի. ԲԱՆ.—Մենք եստեղ հաշիվներ ունենք: Դուք ի՞նչ իրավունք ունեք մեր հաշիվներին խառնվելու, վոր բանվոր ենք հո ձեր ձեռքին յեսիր չպիտի դառնանք. պալիցեյսկի յեր գնացեք ձեր պալիցեյսկուլթյունը արեք, ի՞նչի համար եք յեկել եստեղ, ի՞նչ գործ ունեք մեզ հետ...

ՔԱՂԱՔ.—Ուրեմն դուք չեք ուզում ձեր կամքովը դուրս գալ: Լա՛վ... (Փվիսոկը տալով զնում)

ՆԱԼԻՆԲ յեզ Գեվորգ

ԳԵՎՈՐԳ.—(Լուսամուկից) դուք դեռ այս տեղեք, ձեր այդ տկլոր ու մերկ լակոտներին տարեք աչքիցս հեռացրեք, ի՞նչ եք նրանց հավաքել հետներդ բերել...

Ի. ԲԱՆ.—Բերել ենք, սրանց տեսնեք, բալքի ամաչեք: Տարին տասներկու ամիս աշխատում ենք ձեր զավոդում, տանջվում չարչարվում ենք՝ ստացած ոռճիկներովս չենք կարողանում թե մի յերկու արշին չիթ առնենք կարենք վրներս գցենք, իսկ ձեր տանը որը տասը տեսակ շոր եք հագնում, սհաթը մի փասոն փոխում... Դուք ձեր վրա ծախսած հաղարները չեք տեսնում. Զեր կերածը, ձեր քոռ ու փուչ արածը ձեր աչքին չի յերևում, խնայում եք բանվորների պահանջները տաք, վոր գործադուլը վերջանա, գանք աշխատենք...

ԳԵՎՈՐԳ.—Հետո.

Ի. ԲԱՆ.—Հետո են, վոր զարաստովկի պատճառով դուք ահագին ֆուտսներ եք կրում, ձեր աչքին դա չի յերևում, իսկ դուք հայտարարություն եք կազմում «վոր զավոդը կողպում եմ, գնամ զագրանիցա» գնում յես զագրանիցա ի՞նչ անես, հետեվիցդ կարմիր ծաղիկ յեն ղրկել, թե ենտեղ հենց մի քանսը քեզ յին կարոտել: Դեզ եյին սպասում...

ԳԵՎՈՐԳ.—Հետո հետո...

Ի. ԲԱՆ.—Հետո, են վոր մենք եստեղ ամբողջ կյանքներս փթացնում ենք, յերկու վերստի վրա տասը տարին մի անգամ մեր ծանոթներն մեր բարեկամների տեսության չենք կարողանում գնալ, իսկ դուք շաբաթը մի անգամ զագրանիցա եք վադում... Կարծես դուք վերի արտի կարմիր ծաղիկները լինեք.

ԳԵՎՈՐԳ.—Վերջացրիր ճառդ.

Ի. ԲԱՆ.—Վերջացրի.

ԳԵՎՈՐԳ.—Դե. ուրեմն հիմա կարող եք ձեզ ազատ համարել: Յեզ քանի դեռ վոստիկանությունը չի յեկել, դուք ձեր յերեխաներին հավաքեք գնացեք: Զուր տեղը կյանքներիդ վրտանդի միք յենթարկիլ: Յեթե դուք ձեզ համար չեք մտածում,

ձեր այդ փոքրիկ յերեխաների համար պարտավոր եք մտածելու իսկ ինչ վերաբերվում է ձեր ամուսինների բանտարկությանը՝ յես ձեզ⁵⁴ պետք է ասեմ, Վոր կառավարությունը առանց իմ և ձեր կամքը հարցնելու հետապնդում է հեղափոխականներին և այն բոլորին, ովքեր կառավարության որենքների դեմ են պնդում: Ձեր ամուսինները մի գործարանում աշխատելով միևնույն ժամանակ իրենց հեղափոխական աշխատանքն են տարել և դրա համար ել նրանք պետք է պատժվեն:

(Գնում է)

ՏԵՍԻԼ 11

ՆՈՒՅՆՔ, ՔԱՂԱՔԱՊԱՀ ՅԵՎ ՊԱՀԱՊԱՀ

(Դռնապանը սպիտակ գոգնոցը կապած յեվ կարճ փայ-
սը ձեռքին)

ՔԱՂԱՔ.—Հրեա սրանք են: Յեկեղ հավաքվել են ես տեղ շնուդի բազար շինել: դե հիմի ասեք տեսեմ, գնալու միտք ունե՞ք թե չե:

ԴՈՒՆԱ.—Կանգնել ես սրանց հետ մասլահաթ անձւմ, յես սրանց ընենց դուրս անեմ, Վոր քեփդ դա: (Քաղաքապանի ակացքին) Սրանց են փափուկ տեղիցը քիչ Վոր կմշտես՝ զոռով ել Վոր նրանց ես հայաթումը պահես, ել նրանք չեն մնա:

1. ԲԱՆ.—Ի՞նչ ասացիր. հտ թւմը կըմշտես. այ հողեմ գլուխդ. դու հտ թւմ տեղն յես մեզ դնում. դուք կարծում եք մենք ձեր մատուշկաներից ենք... Այ ձեզ կմշտել. այ ձեզ կմշտել. (Ապսակում է ցրանց. յեվ ցրանց յերկուսով փախչում են իսկ կանայք ցրանց հետապնդում են)

ՏԵՍԻԼ 12

ԳԵՎՈՐԳ ՅԵՎ ՄԱԴԹԱՂ

(Սենյակում)

ԳԵՎՈՐԳ.—Ահա թե ինչ, ուրեմն իմ տանը, իմ սեփական հարկի տակ հեղափոխական ոջախ և ստեղծվել, Վորի մասին յես զաղափար անդամ չունիմ: Գիտեմ պիտեմ Վորտեղ և թաղված

այդ ոճի գլուխը: Մարգար: Շուտով ամեն ինչ կպարզվի: Մարգար:

ՄԱՐԳԱՐ.— Համե ադա.

ԳԵՎՈՐԳ.— Գնա բժշկին կանչիր, ասա աղան քեզ հետ ուղումե խոսի, թող ես բոպեյս գա ինձ մոտ: (Մարգարը շատաշատազգուսմ ե մինչեւ գուռը յեւ խկույն հետ գառնում)

ՄԱՐԳԱՐ.— Ադա, նա վոր տանը չին՝ ուրիշ վոր դոխտուրը բերեմ:

ԳԵՎՈՐԳ.— Գնա կորի, այստեղ հիվանդ վոչ վոք չկա.

(Մարգարը գնում է)

ՄԱԳԹԱՂ.— Ի՞նչու համար ես նրան կանչում. ի՞նչ յես ուղում դու նրանից:

ԳԵՎՈՐԳ.— Դու այդ հետո կիմանաս, յես ինչպես տեսնում եմ՝ նա ձեզ ել ե վարակել, ձեր միջոցով նա այստեղ սերտ կապեր ե հաստատել և գաղտնի աշխատանքներ ե տանում... (մտածում է) դեղեցիկ և հարուստ ոճիտով աղջիկ... յերջանիկ ու բախտավոր կյանք... փայլուն ապագա... գործարանային բանվորություն... կուսակցական աշխատանք... գործադուլ... ապստամբություն... հեղափոխություն... Ձե, լավ ե մտածված, լավ ե ծրագրված... Հա՛, հա՛, հա՛... լավ միտք ե, լավ ախորժակ ե...

ՄԱԳԹԱՂ.— Ձուր ես դու այդպես կարծում, նա այդ տեսակ մտադրություն չունի, քո հարստության, քո աղջկա ոճախ համար նա չի ել մտածում: Այդ մասին դու կարող ես բոլորովին հանգիստ լինել, իսկ ինչ վերաբերվում ե նրան՝ թե կարող ե պատահի վոր նրանք սիրահարված լինեն, դա ել մի մեծ մեղք չե: Յես կարծում եմ, վոր դու ավելի գոհ պիտի լինես, յեթե Սիրանուշը այդ տեսակ խելոք ընտրություն ե արել... ճիշտ ե, նա փող, հարստություն չունի, բայց ուսում, գիտություն հո ունի, ուրիշ ել ի՞նչ ես ուղում... հետևապես դու չպիտի բարկանաս, և բարկությանդ թյունը խեղճ մարդու գլխին թափես...

ԳԵՎՈՐԳ.— Դրանով դու ի՞նչ ես ուղում ասել, վոր յես նրա կորստյան պատճառ եմ ուղում դռնալ... վոր ես միջոցներ եմ

մտածում նրա կյանքի դեմ...

ՄԱԳԹԱՂ.—Յես այդ հասացի...

ԳԵՎՈՐԳ.—Դու շատ բան ասացիր. քո խոսքերի մեջ այդ միտքը անկասկած կար... Դե, խոսիր, պարզիր ասածներդ:

ՄԱԳԹԱՂ.—Անհասկանալի յես վոչինչ հասացի... աստված իմ, աչքերդ արյունով են լցված, քո այդ ալլալված դեմքից յես սարսամիում եմ... (հեռացալու փորձ ե անում)

ԳԵՎՈՐԳ.—Ո՞ւր, սպասիր... (քեզից բռնում ե հեռ փաշում)

ՄԱԳԹԱՂ.—Ի՞նչես ուզու, թող, հեռացիր ինձանից...

(մտնում Սիրանուլու յեվ ապշած նայում)

ՏԵՍԻԼ 13

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ՍԻՐԱՆՈՒՇ

ՍԻՐԱՆ.—Դարձյալ կռիվ:

ԳԵՎՈՐԳ.—Լռիր անպատկան, դու յես այս բոլորի պատճառը:

ՍԻՐԱՆ.—Ավելի շուտ դուք...որ չի լինում, վոր դուք իրար հետ չկռվեք: Մանկությունից ձեր քողցը խոսքը լսելու կարոտ մնացի. Ամեն որ կռիվ, ամեն որ սրտնեղություն... և սա տուն ե, սա կյանք ե... յերանի յերբ ե լինելու այս բոլորի վերջը...

ԳԵՎՈՐԳ.—Ձայնդ կտրիր, ապա թե վոչ յես քեզ կխեղդեմ...

Հարձակվում ե Սիրանուլու վրա, Մագթաղը արգելում ե: Վահանը մտնում ե յեվ զարմացած նայում:

ՄԱԳԹԱՂ.—Ո՞ւմը խեղդես, քո հարազատ, քո միակ դավակին:

ԳԵՎՈՐԳ.—Յես հարազատ չունիմ, դուք բոլորդ ինձ ատելի եք, կին, դավակ, բանվոր, ծանոթ. բարեկամ. բոլորը, բոլորը ինձ թշնամի են: (Հանկարծ նկատում ե Վահանին)

Ա՞, դու այստեղ ես... այս շփոթները դու յես լցրել սրանց գլուխը... ապերախտ, գործարանս քանդեցիր, խելոք ու հնազանդ բանվորությունը գժվացրիր, խելքահան արիր, հիմա ել ընտանեկան խաղաղ կյանքս ես ուզում թունավորել, սրանց ևս լարել իմ դեմ... դժբա, դժբա կորիր իմ տնից, Համարձակվես մյուս անգամ վտոք դնել իմ շեմքը... քեզ նմանների հետ յես այլևս գործ չեմ ուզում ունենալ:

ՎԱՀԱՆ.— Գեվորգ Բաղդանիչ:

ԳԵՎՈՐԳ.— Վոչ մի խոսք:

ՎԱՀԱՆ.— Գեվորգ Բաղդանիչ, թույլ տվեք բացատրելու:

ԳԵՎՈՐԳ.— Ինձ հարկավոր չեն քո բացատրությունները, դուրս կորիր իմ տնից, խառնակիչ...

ՎԱՀԱՆ.— Գեվորգ Բաղդանիչ, լավ դիտեցեք զիմացներդ:

ԳԵՎՈՐԳ.— Տեսնում եմ, պարոն, ուրիշի փշրանքներով մեծացած աղքատներից մեկը և վոչ ավելին...

ՎԱՀԱՆ.— Յեթե դուք ձեր կարողությունից շլացած, աղքատներին մարդ չեք ուզում ճանաչել... սակայն իմացած չեղեք, վոր լավ և լինել աղքատ՝ բայց արդարադատ, քան հարուստ և անիրավության կողմնակից:

ԳԵՎՈՐԳ.— Դու դեռ համարձակվում եմ իմ դեմ խոսել, հակաճտուել...

ՎԱՀԱՆ.— Գուցե կհրամայեիք սողադ, գալարվել ձեր վտաքերի տակ,

ԳԵՎՈՐԳ.— Ապերախտ, քո կողմից այդ ներողություն խնդրելու փոխարեն և... Ի՞նչ իրավունքով դու համարձակվեցիր բանվորին վկայական տալ և հաստատել նրան իմ գործարանում հիվանդացած լինելը: Յեվ քո տված այդ կեղտոտ թըղթի կտորի պատճառով՝ յես ստիպված պիտի լինիմ հարյուր ուրբի փող տալու մի քոսոտին, վորի վրա թքելն անգամ ամսոսում եմ:

ՎԱՀԱՆ.— Բայց դուք մոռանում եք, վոր այդ քոսոտ բանվորը ամբողջ տասնուհինգ տարի իր ուժն ու յեռանդը ձեր ոգտին և սպառել... և դուք այս որ նրա քայքայված առողջությունը վերականգնելու համար այդ չնչին գումարը նույն իսկ խնայում եք... նրանց քրտինքի դառը կաթիլներն և, վոր ձեզ միջոց են տալիս այս հոյակապ պալատներում ապրելու, մինչդեռ գործարանի այն կեղտ ու մրի մեջ փթող, տգիտության խավարի մեջ խարխավող այն թշվառ արարածները ընկած մութ ու խոնավ ներքնահարկերում՝ ցամաք հացի կարոտ որ են անցնում...

ԳԵՎՈՐԳ.— Դե բավական է... յերախտամոռ... միթե յես

քեզ դրա համար ուսման տվի, գիտութեան տեր դարձրի, վոր այսոր դաս և գլխիս դատավորի պաշտոն կատարես:

ՍԻՐԱՆ.—Սուտ եք ասում, նա ձեզանից բարերարված չե՞ մարդասիրական զգացմունքը չե, վոր ձեզ թելադրել ե ոգնութեան ձեռք մեկնել նրան, վորի կյանքի դեմ դուք այսոր ծըրազրներ կյիք մշակում...

ԳԵՎՈՐԳ.—Ձայնդ կտրիր անպատկան. քեզ գլխիս վերահսկիչ են նշանակել ի՞նչ ե, վոր ամեն ժամանակ և ամեն մի քայլափոխում հետևում ես ինձ:

ՍԻՐԱՆ.—Հանցավորներին, այո, պետք ե հետևել...

ԳԵՎՈՐԳ.—Անզգամ... (Ետեմովում ե վրան)

ՄԱԳԹԱՂ.—Հանգստացիր այ մարդ, ինչ յեղավ քեզ...

ԳԵՎՈՐԳ.—Թող, թող նրա մազերից բռնեմ և դուրս շարտեմ:

ՄԱԳԹԱՂ.—Ուշքի արի և մտածիր թե ի՞նչ ես խոսում... միթե կարելի չե, վոր մարդ իր վորդուն այդ կերպ վերաբերվի...

ԳԵՎՈՐԳ.—Սուտ ես ասում. նա իմ վորդին չե...

ՍԻՐԱՆ.—Մեծ բաղդավորութուն կլիներ յեթե մի խեղճ ու աղքատ ընտանիքի զավակ լինի...

ԳԵՎՈՐԳ.—Լռեցրու նրան...

ՄԱԳԹԱՂ.—Լավ, նա լռում ե: Գնանք մի փոքր հանգստացիր, այնուհետև ամեն ինչ կուղղվի... (Գեվորգ լեվ Մադթազ գնում ե)

ՏԵՍԻԼ 14

ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՅԵՎ ՎԱՀԱՆ

ՎԱՀԱՆ.—Սիրտնուշ, այդ ի՞նչ լսեցի, այդ ի՞նչ ասացիր:

ՍԻՐԱՆ.—Կպատմեմ, յես պարտավոր եմ քեզ բոլորը պատմելու: Բայց նախ քան այդ այստեղից պետք ե հեռանա՞նք, յես այստեղ մի բոպե այլևս չեմ ուզում մնալ: Վահան, սիրելիս, իմ ամբողջ կյանքով քեզ եմ պարտական, դու փշրեցիր իմ կաշկանդված մտքիս կապանքները և այսոր դարձյալ դու յես, վոր իմ ազատարարի դերը պիտի ստանձնես... կյանքիցս դատ

ուրիշ բան չունեմ և ահա նա քեզ եմ տալիս, տար հեռացրու աղատիր ինձ այստեղից:

ՎԱՀԱՆ.— Ուրեմն, դու վճռել ես անպատճառ հեռանալ:

ՍԻՐԱՆ.— Հեռանալ և որքան կարելի յե շուտ, քեզ հետ մի ամենա ազքատ խրճիթում, մի կտոր ցամաք հացով ես ավելի ուրախ, ավելի յերջանիկ կլինեմ, քան այս զարդարուն, շքեղ դահլիճում... Ի՞նչ եմ անում, այս շքեղությունը, այս պերճանքը, բազմատեսակ խորտիկներով լի այն ճոխ սեղանը, յերբ նա ուրիշի քրտինքով, ուրիշի բերանից խլված պատառներով և ճոխացրած...

ՎԱՀԱՆ.— Հանգստացիր սիրելիս, դու շատ ես հուզված դու շատ ես վրդովված: Սյդ առթիվ մենք կմտածենք և քեզ հետ միասին կխորհենք... Բայց ահա նրանք գալիս են, յես կհեռանամ, համբերիր մի փոքր ևս և դու ընդմիշտ ազատ կլինես այս տնից, այս խեղդող մթնոլորտից, ուր վիշտն ու տանջանքն և քեզ բաժին ընկել... Յտեսություն... (զնում է)

ՏԵՍԻԼ 15

ՄԱՐԳԱՐ ՅԵՎ ՀԵՐԻՔՆԱԶ

ՅԵՐԿՈՒՍՈՎ ծաղկամաններ ցես եճ բերում

ՄԱՐԳԱՐ.— Ըհ, լսե՛ր մնաս ... տունը մտնես ծաղիկներա, բաղչեն ծաղիկներա, կանտորը ծաղիկներա, կուխնում ծաղիկներա, հայաթում ծաղիկներա ... Ես ծաղիկների փողով յարար քանի սոված կը կշտանա ... մեր զարաստովկա արած բանլորի կնանիքը քիչ առաջ, վոր յեկել հայաթում կուլում էյին նրանց սոված յերեխեքներ, վոր ընենց մրմնջալով լաց են ըլում ու մորներիցը հաց ուզում, Հերիքնազ ջան, եսա լացս գալիս եր, մոտս թե փող ունեցել էյի, աստոժ զիտենա, դիփ կտայի նըրանց ...

ՀԵՐԻՔՆԱԶ.— Աղան ել տվեց վճեց չե ... զարադավոյ կանչեց ու հայաթիցը դիփուենանց դուրս արեց ...

ՄԱՐԳԱՐ.— Կոտորվեք քաաթիբներ, կոտորվեք ...

Յեանի ես չի ձեր թըրը ... Ա՛խ վոչինչ չեմ ուզում, յերկու սհաթ Աստված դառնամ:

ՀԵՐԻՔՆԱԶ.— Ըհ, հողս գլխիդ միթո՞ւմ դու ել բան ասիլ
վոր Աստված դառնաս ի՞նչպիսի անեմ:

ՄԱՐԳԱՐ.— Այթե ինչ, ամենից առաջ ես աշխարհը շուռ
կտամ, շուռ տալը դու ուրիշ բան չհասկանաս: Ընենց վոր յեր-
կինքը գա մեր վոտների տակը, իսկ գետինը գնա նրա տեղը:
Հետո մարկաց խասիյաթները կփոխեմ ու կհրամայեմ, վոր որ-
իորդները տիկիներնեք դառնան, տիկիները որիորդ, հարսը՝
սկեսուր դառնա, սկեսուրը՝ հարս, տղամարդը՝ կնիկ դառնա,
կնիկը՝ տղամարդ, հարուստները քեասիբանան, քեասիբները՝
հարուստանան, մեռելները՝ սաղանան, սաղերը՝ մեռնեն ... արա
դու են վախտը թամաշա արա, թե մեջները ինչ դալաբլաղ կնկնի
հա, հա, հա:

ՀԵՐԻՔՆԱԶ.— Հա, հա, հա ... (ճախ ծիծաղում է յեվ հետ-
լաց լինում)

(Գլուխը ծնկան գրած լաց է լինում)

ՄԱՐԳԱՐ.— Խեղճ Հերիքնադ, յերկու շաբաթա գլխացալից
մեռնում ես, քեզ մտիկ տվող չկա, համա յերեզի առաւիտե են
սատկած մոփսիկը քիչ կնձկնձում եր, են սհաթը վերցրին ֆայ-
տոնով դոխտուրի կուշտը տարան: (Հերիքնադի գլխին յերկու
ձեռքով խփում է) Մեռնես գլուխ, մեռնես, վոր սրանց կշտին
մի շան չափ ել պատիվ չունես ...

ՀԵՐԻՔՆԱԶ.— Դու ի՞նչես գլխիս խփում ... (գլուխը բռնած
գուրս է գնում)

ՄԱՐԳԱՐ.— Եանի ես չի քեասիբի որը: Հերիքնադ ջան,
նեղացար. վայ յես քու հողին ուտեմ, յես քեզ նրա համար չխփե-
ցի, վոր դու նեղանաս. յես քու գլխին դուրբան, քու ջանիդ
դուրբան, արի բարըշենք, արի բարշենք ...

(Վազելով նրա հետեվից գուրս է գնում)

ՏԵՍԻԼ 16

ԳԵՎՈՐԳ ՅԵՎ ՍՏԵՓԱՆ

(Քակում գրոսնում են)

ՍՏԵՓԱՆ.— Գեվորգ Բաղդանիչ, հաղթությունը մեր կողմնե-
մի քանի բանվորներ ես ձերբակալեցին:

ԳԵՎՈՐԳ.— Խնչպես, յերևի ելի նոր ժողով եյին գումարել:

ՍՏԵՓԱՆ.— Այո, լուր բերին, վոր մեր բանվորներից մեկի տանը ժողով և նշանակված, յես անմիջապես հայտնում եմ վոստիկանապետին և նշանակված ժամին ժողովատեղին շրջապատվում և և նրա կարգադրությամբ բոլորը ձերբակալվում բանտն են քշվում: Բայց նրանցից մեկը ինչպես և պատահում, ճանապարհին փախչում և ...

ԳԵՎՈՐԳ.— Այդ մեկը լավ չե, Ստեփան, նա կարող և մեղ փաստել: Հարկավոր և միջոցներ ձեռք առնել, նրան ել մյուսների մոտ ուղարկել և թող նրանք այնտեղ միմիանց քարոզեն, «Յեղբայրություն», «Միություն», «Ազատություն», «Սոցիալիզմ», նրանց հոխորտանքից ես այլևս չեմ վախենում:

Յես կարծում եմ, վոր գործադուլի հարցը արդեն լուծված և հա՛, հա՛, հա՛ ... գործադուլ, գործադուլ ... ահա ձեզ գործադուլ ...

ՍՏԵՓԱՆ.— Այն անպիտան Գիգուլի հետ ել խոսեցի, նա խոստացավ բանվորներին ապառիկ վոչինչ չտալ: Գեվորգ Բաղդանիչ, գործը այսպես հաջող ընթացք ընդունելուց հետո, կարելի չե վստահ ասել, վոր մենք հաղթությունը տարել ենք: Յես համոզված եմ, վոր վաղը մյուս ուրը բանվորները իրենք կը գան և կխնդրվեն:

ԳԵՎՈՐԳ.— Վոր գործը սկսեմ և գան աշխատեն, վոչ սիրելիս դեռ վաղ և գործադուլը դեռ յիրկար պետք և շարունակվի: Փողոցներում նրանք քիչ ել թող թափառեն, քիչ ել սոված ծարավ զկուտան մինչև վոր խելքի գան: Խնչպես հաղկնա յես նրանց մինչև չճգմեմ, չնկճեմ, նրանք չեն խրատվի... Իսկ այնուհետև թող գան ընկնեն վոտներս խնդրեն, աղաչեն և ետ դեպքում միայն գործը կսկսեմ, բայց թե թնչ պայմանով այդ արդեն իմ գործս և...

ՏԵՍԻԼ 17

ՆՈՒՅՆՔ ԵՎ ԳՐԻԳՈՐ

ԳՐԻԳՈՐ.— Պատիվ ունեմ ներկայանալու, տեղ և հավատարիմ ծառա...

ԳԵՎՈՐԳ.—Ո՞վ յես. ի՞նչ յես ուզում.

ԳՐԻԳՈՐ.—Ձեր բանվորութեան կողմից ուղարկված ներկայացուցիչ եմ... Ընկերներս պահանջում են վոր միջամտեք ուր հարկն ե ազատել տաք մեր բանտարկված ընկերներին...

ԳԵՎՈՐԳ.—Պարոն ներկայացուցիչ, դուք եք, վոր իմ հրամաններիս պիտի յենթարկվեք, այլ վոչ թե յես ձեր հրամաններին ևսիր, քո ընկերներին ազատում չկա: Յես դու ապելին խիստ միջոցների պիտի դիմեմ: Մինչև դուք բոլորդ քանաչ ուղարկվեք դուք չեք խրատվի, լեզուներդ չեք կարճացնի:

ԳՐԻԳՈՐ.—Բանտերով եք ուզում մեզ ընկճել, մեր մէտքը, մեր լեզուն կաշկանդել: Վողորմելիներ, դուն եք, վոր բանտի անունը լսելիս դողում սարսափում եք, իսկ մենք նրանից սարսափելու վոչինչ չունենք...

ԳԵՎՈՐԳ.—Յերբ ձեզ այնտեղ կտանջեն, կաշիներդ կքերթեն, դուք կսարսափեք:

ԳՐԻԳՈՐ.—Մեր կաշին ձեզպես բարի մարդիկ վաղուց են քերթել.

ԳԵՎՈՐԳ.—Ձայնտ կտրիր. դու հասկանում յես ինչն նշանակում տիրոջ դեմ հակառակվելը: Դու չգիտես, վոր բավական ե իմ մի ակնարը, և դուք մտրակի տաքափների տակ աքսոր կը քշվեք...

ԳՐԻԳՈՐ.—Իսկ դուք չգիտե՞ք, վոր բավական ե մեր այս ջլուտ բազուկների մի հաքվածը, և տունը կը փլվի ձեր գլխին...

ԳԵՎՈՐԳ.—Ստեփան, գնա հայանիր վոստիկանութեանը՝ (սեփական ուզում եզգալ)

ԳՐԻԳՈՐ.—Ձհամարձակվես տեղից շարժվել...

ԳԵՎՈՐԳ.—Ուրեմն դու չես ուզում քո կամքով հեռանալ, կորչել այստեղից...

ԳՐԻԳՈՐ.—Իսկ դուք, չեք ուզում հարգել մեր առաջարկը և լսել մեր ձայնը...

ԳԵՎՈՐԳ.—Ավելի շուտ յես ձեր ձայնը կկտրեմ, քան կը հարգեմ...

ԳՐԻԳՈՐ.—Տեսնենք ո՞վ ո՞ւմ ձենն ե կտրում...

(Դառույճք բռնում ե ձեռքն յեզ հարձակվում ցախ)

Գեվորգի յեվ ապա սեփաճի վրա)

Գեվորգ.— Ստեփան, վոստիկան կանչեր.

Գրիգոր.— Մեր որը մթնեց չ'ա՛յ...

(Յերկուսին եղ սքանում ե յեվ դուրս վազում)

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Ւ Յ Ր

III ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Բեմը ներկայացնում ե հերքհաճարկ պանդոկ: Կամարա-
ձե առաստաղ: Չորս անկյուններում դրված են հասարակ սեղան-
ներ և աթոռներ: Ամենախուլ և մութ անկյունում Գարեգինը, Ար-
շակը և Արրահամը նստած սեղանի շուրջը, մի շիշ գինի առաջ-
ները դրած՝ խորհրդավոր, մաքերի փոխանակություն յեն
անում:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՇԱԿ ՅԵՎ ԱՐՐԱՀԱՄ

ԱՐՐԱՀԱՄ.— Նրանք շատ նեղ ու չքավոր գործության մեջ
յեն, .. Նրանք որվա ուտելու հաց չունեն: Ելած-չելածները տա-
րել գրավ յեն դրել. ես պայմաններում գործադուլը շարունակել
անկարելի յե... Ինձ թվում ե սկզբից մենք այդ գործադուլը չը-
պետք ե անելիք...

ԱՐՇԱԿ.— Քու կարծիքին յես համաձայն չեմ: Յեթե մենք եսոր
գործադուլը շարունակելու հնարավորությունը չունենք ետ
դեռ չի նշանակում, վոր մենք գործադուլ չպետք ե անելիք...

ԱՐՀ.— Իմ ասածը դուք չհասկացաք: Յես ասում եմ, վոր
բանվորությունը նեղ ու թշվառ վիճակի մեջ ե: Վոր նրանք սո-
ցիալիստական դադափարներով առաված և հեղափոխական հո-
գու տեր մարդիկ չեն: Քաղցն ու կարիքը ստիպում ե նրանց բո-
րովին հակառակը մտածել...

ԳԱՐԵԳԻՆ.— Քաղցն ու կարիքը մեզ համար անծանոթ յե-
րևույթ չի, եդ տեսակ նեղ ու թշվառ որեր մենք շատ ենք տե-
սել: Յեվ եդ նեղ ու թշվառ որերն ե, վոր մեզ հարկադրում ե
դործադուլի դիմելու...

ԱՅՐԸ.—Վոր բանավորությունը գործադուլը շարունակելու հնարավորություն չունի, դուք դրա դեմ չեք հակառակում, ուրեմն ինձ մնում է միայն մի հարց տալ: Վերջապես գործադուլի դեմ արտահայտվող բանվորների տրտունջն ու դժգոհությունը դուք հաշվի պիտի առնեք թե չե՞... (Սիմոնը մտնում է յեվ գգուշալիմբ ուզում է մոտենալ յեվ հրահայտակցությունը լսել, բայց հրահայտակցությունը նկատում են: Սիմոնը իրեն գիտամբ հարբած է ձեվացնում:)

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Նույնի յեվ Սիմոն

ԱՐՇԱԿ.—Զգուշացեք, մեզ լսող կա... Սիմոն ինչի համար ես եղտեղ կանգնել, (Սիմոն լուռ է) գուցե գինի խմել ես ուզում, արի ես մի բաժակը վերցրու խմիր եղ փակ լեզուդ իսկույն կբացվի: Ասում են, վոր գինին զորավոր հատկություն ունի, քոսին աչքա տալիս, չոլախին ել վտաք, աղքատին՝ հարբատություն, մունջին...

ՍԻՄՈՆ.—Յես վոչ քոսեմ, վո՞նչ ել չոլախ...

ԱՐՇԱԿ.—Նշանակում է, դու ես վերջին տեսակիցն ես, վոր յեթե մի բաժակ գինի խմես, ես բոլորին բլբուլ կգառնաս:

ՍԻՄՈՆ.—Բլբուլ կգառնամ, թե ագռավ, եղ ձեր գործը չի... Դուք իմ հարցին պատասխանեք...

ԱՅՐԸ.—Հմրց...

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Ի՞նչ հարց...

ԱՐՇԱԿ.—Յես քեզ լսում եմ,

ՍԻՄՈՆ.—Գործադուլը յերբ կվերջանա՝

ԱՐՇԱԿ.—Եղ հարցի պատասխանը ինչո՞ւ անպատճառ մեզնից ես պահանջում... գնա գիմիր Գեվորգ Բաղդանիչին, քո տեղած հարցի պատասխանը թող նա տա...

ԱՅՐԸ.—Գործարանի տերը չե վոր նա է.

ՍԻՄՈՆ.—Գործարանի տերը ձիշտա նա ա, բայց կարգադրությունը մենք ձեզնից ենք սպասում: Կապիմեստրի նման, դուք ձեր մատը վոր կողմը շարժում եք, մեր բանվորությունը ես կողմնա թեքվում: Նրանք ձեր հրամանին ես սպասում: Դուք

վոր նրանց մի բերան ասեք, նրանք առանց մի խոսք ասելու գլուխները քաշ կգնան ու կաշխատեն: Նրանք ձեզ են մտիկ տալիս...

ԱՐՇԱԿ.—Ձեզ ովո՞ւ հղալես հասկացրել:

ՍԻՄՈՆ.—Ով պտի հասկացնի, մենք չենք հասկանում, մենք խելք չունենք... դու արխային կաց, ենքան ել մենք հիմար չենք վոր չհասկանանք. ձեր մասին մենք ամեն ինչ գիտենք, վոր դուք սոցիալ դեմոկրատներ եք, վոր դուք- սլրապագանդիստներ եք, վոր դուք եստեղ գինի խմելու համար չեք եկել, եղ ել գիտենք.

ԱՐՇԱԿ.—Լավ ես սկսել, շարունակիր...

ՍԻՄՈՆ.—Իհարկե կշարունակեմ, կարծում եք յես ձեզնից կվախենա՞մ, սկի ել չեմ վախենա դուք ինձնից վախեցեք, վոր մի ձեն տամ թե չե տասը գարադավոյ ներս կթափվի նրանք ճրագով են ման գալի, ձեզ:

ԱՐՇԱԿ.—Հետո-հետո...

ՍԻՄՈՆ.—Հետո են, վոր դուք անխիղճ ու անաստված մարդիկ եք, վոր դուք բանվորներին ամենախայտառակ կերպով խաբուժ եք, վոր դուք մեզ համար բոլորովին չեք մտածում. ձեր արած դաբաստովկեն մեր տունը քանդեց, ունքը շինելու տեղ, դուք մեր աչքը հանեցիք... հաց տալու տեղ, դուք մեզ հացից զրկեցիք...

ԱՐՇԱԿ.—Պետք ե ասած, վոր լավ ես ճառում, քայց հետաքրքիր ե իմանալ, եղ խոսքերի համար Գեվորգ Բաղդանչից ի՞նչ քան փող ես ստացել...

ՍԻՄՈՆ.—Գեվորգ Բաղդանչիչը եղ տեսակ բաների համար յեթե փող տալու լինի, դու ել կստանայիր:

ԱՐՇԱԿ.—Դու դուր ես կարծում, վոր ամեն մարդ կհամաձայնվի Գեվորգ Բաղդանչիչի լրտեսը լինելու:

ՍԻՄՈՆ.—Դրանով դու ի՞նչ ես ուզում ասել:

ԱՐՇԱԿ.—Ես ուզում եմ ասել, վոր դու ծախված մարդ ես, վոր Գեվորգ Բաղդանչիչը քեզ պես ախմախներին կարողացել ե խաբել, իր ձեռքին կույր գործիք դարձրնել, և ես՞որ դուք անգիտակցաբար նրան եք յենթաբկվում, նրա հրամանները, նրա թելադրանքները կատարում...

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Տո վողորմելի, դու հասկանում ես թե ի՞նչ ես անում:

ԱՐՇԱԿ.—Գիտես թե ռեբես գլորվել... դավաճան հուղան...

ՍԻՄՈՆ.—Ե՛, ես...

ԱՐՇԱԿ.—Լսիր, արդարանալ դու չես կարող, քո մասին մենք ամեն ինչ գիտենք, վոր դու հարբած չես, և դիտմամբ հարբած ես ձեզանում, այդ ևս գիտենք: Լսիր, դու պետք է ամեն ինչ խոստովանվես, հակառակ դեպքում յես քեզ կխեղդեմ, կսպանեմ, սրիկա... (Հարձակվում է Սիմոնի վրա, Աբրահամը արգելում է, իսկ Սիմոնը ոգսվելով հանգամանից գուրս է վազում):

Տ Ե Ս Ի Լ 3

ԱՐՇԱԿ, ԳԱՐԵԳԻՆ, ԱԲՐՀԱՄ

ԱԲՐՀԱՄ.—Սպասիր, ի՞նչ ես ուզում անել, խաբված ու մոլորված բանվորի հետ եղ լեզվով չեն խոսում...

ԱՐՇԱԿ.—Խաբված ու մոլորված բանվորին համոզելու համար գործ դրած բոլոր միջոցները սպառելուց հետո, մեզ մնում է մի բան, խփել և շան սատակ անել... այո, մեր ընդհանուր գործին փաս բերող լրտեսներն ու մատնիչները մեր շարքերում չպետք է լինեն...

(Գրիգորը շատ մտնում է յեվ առանց մի բան արձանագրելու կանգնում յեվ ապառնում)

Տ Ե Ս Ի Լ 4

ԱԲՐՀԱՄ.—ԳՐԻԳՈՐ...

(Խուսիքովոր նայում են իրար):

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Գրիգոր...

ԱՐՇԱԿ.—Ի՞նչ արիր...

ԳՐԻԳՈՐ.—Վերջացրի...

ԱԲՐՀԱՄ.—Վո՞րին

ԳՐԻԳՈՐ.—Յերկուսին ել միատեղ...

ԱՐՇԱԿ.—Կարողա պատահի, վոր քեզ հետեվելիս լինեն, քո հստեղ մեղք վտանգավորա, քնա:

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Ճիշտա ասում, դու գնա, մենք ել քիչ հետո-
դուրս կգանք... (Գրեգորը գնում է)

ՏԵՍԻԼ 5

ՆՈՒՆԲ, ԹԱԹՈՍ, ՄԱԹՈՍ ՅԵՎ ԽԵԶՈ

ԹԱԹՈՍ.—Յես վոր մի որ գինի արաղ չխմեմ, հն որը ինձ
համար որ չի: Դուք կարծում եք յես չեմ հասկանում, վոր խը-
մելը ֆնասակար բանն... յես լավ եմ հասկանում, և դրա համար
եկ յես շատ անգամ ուզելեմ խմելը թարգ անեմ, ու քանի ան-
գամ մտքուժա դրել, վոր ես փողոցով չանցնեմ շիրաղ Գիգուի
յերեսը չտեսնեմ, չի ըլլում: Եղ զահրուժար գինու տկճորն ու
արաղի բոշկեքը ընենց մի գորություն ունեն, վոր իձն քաշում
գեսնեն բերում...

ՄԱԹՈՍ.—Եղ արաղն ու գինին, վար տեղովը մի թույն ել
դառնա, ու թունավորի, մարդ հենց ուզումա վոր մի գլուխ խմի:
Դրա թարգ անելը դժվարա, շատ դժվար...

ԽԵԶՈ.—Ավետարանի մեջ գրվածա, վոր գինին քրիստոսի
արյուննա, արաղը՝ Պիղատոսի արտասուքը. վոր եղ սուրբ գրքի
ասածները ճիշտա, յես դրանում չեմ կասկածում: Զունքի վոնչ
ավետարանը սուտ կը խոսի, վոնչ տերտերն ու տիրացուն: Դրա
համար ել գինի, արաղ խմելը թարգանել, եղ միևնույնա թե,
մարդ իր հավատը ուրանա... իր կրոնը մոռանա...

ԹԱԹՈՍ.—Եղ որհնած գինու արաղի հոտը խունկ ու մոմից
գորավորա: Նրա հոտը ում քթին վոր դիպչումա, նրա խմելու
ախորժակը գրգռվումա, իսկ ախորժակը գրգռվելուց հետո հա-
վատս ել կուրանամ, մասսաբս ել... Յես հմի ձեղհաբց եմ տա-
լիս, խմելը դուք ի՞նչ եք հասկանում,

ԽԵԶՈՆ.—Խմելը՝ յես խմել եմ հասկանում.

ԹԱԹՈՍ.—Զե, դու չհասկացար.

ՄԱԹՈՍ.—Խմելը՝ յես լակել եմ հասկանում.

ԹԱԹՈՍ.—Ըղորմի հորդ, դու լավես հասկացել, (Խեչոյի 6)
իսկ ինչ վերաբերում ա, վոր դու ասումես ավետարանումը գը-
րածա թե գինին՝ քրիստոսի արյուննա, արաղը Պիղատոսի ար-
տասուքը, դրանք գիժի դադարկ, մոգոնած բաներ են Ավետարանն
եկա մեղ խարում, տերտերն ել ու տիրացուն ել...

ՄԱԹՈՍ.— Յես իմ աստուծը դրուստա ասում.

ԹԱԹՈՍ.— Յես ընենց գիտեմ, վոր եթե դուք ետ գինին ու արագը քրիստոսի արյան ու Պիղատոսի արտասուների տեղ խմեք քրիստոսի աղոթած եշի նման անգաջներդ քաշ կանենք ու տեղ-ներումդ սուս ու փուս դինջ կնստեք: Դե, խմեք...

(յերեմով ծիծաղում են յեվ սեղանին խփում):

ՏԵԱԻԼ 6

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ԱՐՏՈ.

ԱՐՏՈ.— Ի՞նչ եք հրամայում.

ԹԱԹՈՍ.— Ներողութուն մենք խաղեյին չենք, վոր հրամայենք, մենք խնդրում ենք, վոր դու գնաս ետ քու հալալ ձեռքովդ երկու խելաղա կախեթու գինի լցնես ու քերես մեզ համար:

ՄԱԹՈՍ.— Յերկու շամփուր ել խորոված.

ԽԵՉՈ.— Հաց ու սկանիբ, կանաչ խիարներն ել հետը.

ԱՐՏՈ.— Ես նստալիս... (գնում է)

ԹԱԹՈՍ.— Իմ պալուչկաս ես անգամ պոչնի դուրս ե կավ մի քանի մանեթի գլխին հստեղ քար կգցեմ, իսկ մնացածը դա-կապեյկա կտանեմ կնկաս կտամ, թող նաեւ քիչ ուրախանա ու տանի երեխեքանց համար ինչ հարկավորա առնի:

ՏԵԱԻԼ 7

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ԳԻԳՈԼԻ

ԳԻԳՈԼԻ.— (եեմբում) Արտո ջան, հենց ապրես, դուքնի աղաքն ավլե ու մե լաղաթին ջրե, շաքաթ որե, գնացող եկող շատ կուլի, իս մի տեհնեմ սրանք ետի ի՞նչեն անում... անիծածները խմելու համար հո չեն գալի, գինին մահանա ե, ուրիշ վսնչիչ, ով ե իմանում ինչ սովետեն անում... վճենց կամացեն խոսում...

(մոտենում է յեվ խորագնին հայում)

ԱՐՐՀԱՄ.— Ա՛, Գիգոլի բարե.

ԳԻԳՈԼԻ.— Վահ, Աբրամ դունիս, վահ, Արշակ, Գարեգին վահ իս ձիր հոգուն մատաղ, դե տսեք տեհնեմ վճենց իբ, վճենց.

ԱՐՇԱԿ.— Ես մի բաժակը դեռ մի վերցրու խմի.

(գիւնով լիք բաժանէր տալիս և Գիգուռն)

Գիգուռն.— Ես աստուծոյ կիցնք տալ մեր դուռնանին. վաղը մեր լաւը տեսնուած և աչքնեք քոտանում, ուղում և թե մոտ դա ֆա-
սի ծնգներն են թիւանում. հեռովից կանգնած մտիկ և անում.
աղի պէս հալվում և, մոմի պէս վառվում... (խմում և)

ԱՐՐԱՄ.— Անուշ. անուշ...

Գիգուռն.— Անուշ կենաք... Գիտեք ինչ կա. առանց դուռ-
մանի մարդը մեզ գրոշ չարթե: Դուռնան թե կունենաք, ձեր Գոր-
ծին դուք մուղայիթ կուլիք:

ԱՐՐԱՄ.— Գիգուռն ձեռք և ասում, վերցրեք եքստրա
սրս կենացը խմենք:

(խմում են)

Գիգուռն.— Շնորհակալ յեմ, սաղըլեք, ուրախ ըլլեք, համա-
շա ըսենց կամպանիով քեֆ անեք...

ԱՐՇԱԿ.— Գիգուռն ջան, ներեղություն կանես, վոր քիչ ու-
շանում յենք...

Գիգուռն.— Հաջաթ չե, դուք շախով կացեք. դուքանս ձեզ-
պէս տղերքանց համա փեշքաշա, թեկուզ սաղ որով նստիք, ձեզ
սիւ և բան ասում. բաս ել վաղը որով համար կնք ես տի հնգած
վաղը մեկս մեկու քոմազ չանինք...

(Գարեգինը, Արեւիկը լեզ Ռաբիամը գնում են)

Կորեք, կորեք սարսաղ մոնդակներ. իս ձեզ լաւ եմ ճանաչում
դիտեմ ինչ պտուղներնիք, ձեզ տուն թողնելու չե. համա ին-
արած, չարա չկա, դուրան ձերն ե...

ԹԱԹՈՍ.— Գիգուռն. տես Արտոն ի՞նչ ելավ, ո՞ւր մնաց

Գիգուռն.— Ես նմուտիս, Արտոն ջալդ արա. (գուրս և գնում)

ՏԵՍԻԼ Տ

ՆՈՒՅՆՔ ԵՎ ԱՐՏՈ

(Արտոն լեկու խելագով գիւնի. հաց, պանիր, կահաչի
բակալներ եւ ալիւ բերում և դարսում)

ԱՐՏՈ.— Արտոն ո՞ւր մնացիր դե բեր ե...

ԹԱԹՈՍ.— Դե վերցրեք, վերցրեք չորացած բողազնե-
րը մի թրջենք... (խմում են)

(Ներսիս աղմուկ)

ՄԱԹՈՍ.—Ես ի՞նչ դալմադալա Արտո.

ԱՐՏՈ.—Գեվորգ բաղդանիչի զաբաստովկա արած բանվոր-
ներն են.

ԽԵՉՈ.—Բա ձեզ մոտ ի՞նչի համար են եկել, ի՞նչ են ու-
ղում:

ԱՐՏՈ.—Աստոծ վոչ գիտե սրանց գլուխն ու արեւը, դրանք
իրանց զաբաստովկով զահլա տարան: Դրանց շրանը խիստ մա-
ղալու ա դրանք քանի զաբաստովկա չեին արել, մենձ-մեձ եյին
խոսում, այ մենք ես կանենք, այ են կանենք, այ ըսենց շուռ
կտանք, ընենց կանենք, մի խոսքով մեծ պլաններ եյին քաշում
համա վերջը փուստ գուրս եկավ... Վոչինչ չկարացին անել, ու
հմի երեկվա ասլանները ես որ քաղցած գլխներ են դառել ու
ոռնում են... (Թաքոս ու Մաքոսը ծիծաղում են)

ԽԵՉՈ.—Ի՞նչ եք ծիծաղում, ինձ թվում ե վոր ես տեղ
ծիծաղելու վոչինչ չկա: Մենք ել բանվորներ ենք, ետ ուղտը
իր ծուռը մեջքով մի որ ել մեր դռանը կշոքի... Հետո, հետո,
դու քու խոսքը շարունակի.

ԱՐՏՈ.—Հետո ինչ. Գեվորգ բաղդանիչի այնումեկ չի. զա-
բաստովկան թե կուզ մի տարի ել շարունակվի: Նա իր փորը
կշտացրելա, իր տաք տեղումը նստել, վայն եկել սրանց տարել
վոր տանը ուտելու մի կտոր հաց չունեն: Ամեն որ գալիս յեն
մեզ մոտ գլուխներս տանում. մեկը չայ, մեկը պանիր, մեկը չես
գիդա ինչ... այ հրես եկան... (Արտոն գնում է)

ՏԵՍԻԼ 9

ՆՈՒՅՆՔ, ԳԻԳՈԼԻ, ՇԱՔՐՈ, ՅԵՎ ՄԻ ԽՈՒՄԲ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐ

ԳԻԳՈԼ.—Շատ նհախ արիք, ո՞վ եր ձեր գլուխը կտորում.
տեհնում եք ջիբներդ գրուշ չկա. տանը ուտելու հաց չունիք
ի՞նչ եք փիքը անում ու զաբաստովկա անում... Վուր արել եք
գնացեք քաշեք, համը լավ տեհեք, վուր խելքներդ մոդ ըլի ու
ել ուրիշ գամ ետ թավուր տուտուց բանիր չանիք... Վուր մոդ
եք ըլում եստի ի՞նչիք փիքը անում, դուքանս վուր լիքեն,
գանա տիփ իմնե... Են չայը, շաքարը, հացը, պանիրը, միսը,

նազիթը, դինին տրաղը, իս վուր ձեղ նիսիա բաժնեմ, իժուս
տիրուչը ի՞նչ ջուղար տամ... Չե ախպեր, չեմ կանա, թավաթ
դարար իմ անում:

ՇԱՔՐՈ.—Մենք ձեզնից վողորմություն չենք ուզում, ես
քանի որն ե, յերեկ շուտով գործը կսկսվի կը գնանք կաշխա-
տենք և մեր պարտքը կտանք...

ԲՈԼՈՐԸ.—Ի հարկե կտանք, ի հարկե կտանք ...

ԳԻԳՈԼԻ.—Գանա չեմ դիտի, համա որեսի դենը ել ոչովի
նիսիա չեմ տալի, թե կուզ Աստուծը ինքը դիվիր դա, թե մար-
դեք իմացեք: Անթե չե, եստի դուքնի տեր մենակ հո ես չեմ,
շատերը կան: Ի՞նչի նրանցմեն չեք ուզում ...

ԲՈԼՈՐԸ.—Ուզում ենք, վոր չին տալիս ...

ԳԻԳՈԼԻ.—Նրանք վուր չին տալիս, իս ի՞նչի տամ ...

Հազրուսը ձեր խաղեյինի մոտ փխածարդ գուրս գամ ... Չե
ախպեր, գիտեք ի՞նչ կա, քան թե ինձմեն եք խնդրում, ուիրո
լով կուլի վուր գնաք ձեր խաղեյինին մե քերան խնդրեք թող
զավոդը բաց անի, գնացեք նստեք բանեք, համ ձեզ համա լավ
կուլի, համ իր համա, համ ել ինձ համ ...

ՏԵՍԻԼ 10

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ՍԶԱԿ

(Սհակը շատաւ շատաւ մեկնում է)

ՍԶԱԿ.—Ի՞նչ եք հավաքվել, մի գուրս յեկեք տեսեք ինչ
խաբարա ե ... վա՛յ մեզ, վա՛յ մեզ ...

ԲՈԼՈՐԸ.—Ի՞նչ կա, ի՞նչա պատահել ...

ՍԶԱԿ.—Գիվորդ Բաղդանիչին և գործարանի կառավարչին
սպանել են ...

(Ամենք գորմացած իրար յերես եմ նայում)

ԲՈԼՈՐԸ.—Ի՞նչ ես ասում, եզ ռվա սպանել ...

ՍԶԱԿ.—Սպանողը հայտնի չի, դրա համար քննությունա
կատարվում ... Մի գուրս յեկեք տեսեք թե ինչ է կատարվում
... Ամբողջ քաղաքը դրա մասինս խոսում ...

ԲՈԼՈՐԸ.—Գնա՛նք, գնա՛նք իմանանք ...

(Բանվորները գնում են)

ԳԻԳՈԼԻ.—Դե արի ու նիսիա բաժնե ...

ՏԵՍԻԼ 11

ԳԻԳՈՒԻ, ԹԱԹՈՍ, ՄԱԹՈՍ ՅԵՎ ԽԵԶՈ

ԳԻԳՈՒԻ.— Խո տեսնու՞մ ե՞ք, թե դուք ել զաբաստովկա անեք, ես որը կունգնեք ... Զաբաստովկան դրուստա լավ բան, մագրամ ձեզ համար չե ...

ԹԱԹՈՍ.— Խելքը գլխին, մարդը զաբաստովկի համար չի ել մտածի։ Արտոն մի ձեն տուր ասա մեզ համա յերկու պորցի խորոված և մի խելադա ել գինի։ (ԳԻԳՈՒԻՆ ԵՄՔԻԳ ԲԱՐՃՐԱՆԱՅԻՆ)

ԳԻԳՈՒԻ.— Արտո, յերկու պորցի խորոված ու մի խելադա ել գինի, ջալդ արա։ Իս ասիլ իմ ու ելի ասում իմ, զաբաստովկան լավ բան է, համա ձեզ համա չե ...

ՄԱԹՈՍ.— Զաբաստովկա անոզն իր տանը ալյուրի ամբար պտի ունենա, վոր հացը թխի ու մի կողմից նստի ուտի, մինչև վոր խաղեյինի համբերությունը հատնի, գա քեզ կանչի, վեր կենաս ու գնաս ...

ԳԻԳՈՒԻ.— Ողորմի հորդ, դու լավ ասիր, ըզնաչիտ զաբաստովկան փռնչու կսագի... (ԲՈՒՐԵ ԺԺԺԱՊՈՒՄ ԷՆ)

ԹԱԹՈՍ.— Ինչի մենակ փռնչուն. գինի ծախողին ել լավ կը սագի. գինու տկճորի կողքին նստես, նառչարաբով խոզի խորովածը գնես առաջդ մի կողմից ուտես, մի կողմից խմես, վոր խաղեյինը գա կանչի ել, չգնաս ... (ԺԺԺԱՊՈՒՄ ԷՆ)

ԳԻԳՈՒԻ.— Դու ուժիրո լավ ասիր ... հա՛, հա՛, հա՛ ... (ԳՈՒՐՈ Ե ԳՆՈՒՄ)

(ՊԵՏՈՆ ԽՈՐՈՎԱԾԸ յԵՎ ԳԻՆԻՆ ԲԵՐՈՒՄ Ե յԵՎ ՇԱՊ ԳՆՈՒՄ։ ՓԱՐՔԱՆ ԳՆԳՈՍԻՆԵՐԻ ՄԵՅ, ՇԱՂԸ ԳԼԽԻՆ ՄՏՆՈՒՄ Ե յԵՎ ՄԻ ԱՆԿՆՈՒՆՈՒՄ ԼՈՒՈ ՈՍՅՈՒՄ։)

ՏԵՍԻԼ 12

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ՄԱՐԹԱ

ԹԱԹՈՍ.— Խորովածը, վոր յեկավ, խոսալը թողեր։

Դեվորդ Բաղդանիչի բանվորները վոր զաբաղտովկա անեն ձեզ ինչ, վոր նրան խփին սպանեն ինձ ինչ, լավ մարդա, թող չսպանվի...

Ամեն մարդ թող իր համար մտածի, իր մեռլի համար լաց ըլի։
Դուք ձեր առաջը մտիկ տվեք, տաք տաք խորոված, կարմիր գի-
նի, կերեք, խմեք քեֆ արեք, դուշմանի աչքը հանեք ...

ՄԱՐԹԱ.— Առաջ բու աչքը հանեմ, հետո սրանցը, այ
մարդ, դու չես ամաչում, գետինը չես մանում, յերեխեքդ սո-
ված ծարավ պցել ես տուն, իսկ դու եստեղ նստել խորոված ես
ուտում, գինի տոաքվում ... այ հարամ ըլի, քնթովդ դուրս
գա ... Յարար վնցա եղ թիքեքը բողապովդ կուլ գնում, ի՞նչի
թիքեքը ոսկոռ չի դառնում, բգիդ մնում ...

ԹԱԹՈՍ.— Ա կնիկ, դե բուլա, քաշվի գլխիցս կորի ուղ ելի
սրանց մոտ դու ինձ արիժատ ես անում, ամոթա։

ՄԱՐԹԱ.— Ձենդ կտրի, ամոթը նա ա, վոր մեղ տանն ա-
ռանց հացի յես թողնում, իսկ դու ես տեղ գինի տոաքվում։
Անխիղճ, անաստված, աչքս ջուրա կտրում սաղ շարաթ ոսկասե-
լով, վոր մի քանի մանեթ փող կստանաս կբերերս կտանք մեր
ցավին, մեր դարդին... իսկ դու ստանում ես ու բերում
պաղվաճերում քոռ ու փուչ անում... Այ քանդվի, բրիշակ
դառնա, վոր ձեր արուն-քրտինքով ձեռք բերած աշխատանքը
չբերեք ածեք ես քանդվածը, ես բարբաթը...

ԹԱԹՈՍ.— Ա կնիկ, դե բուլա, սրանց կշտին դու ինձ թա-
մամ ասկարբգիտ արիր...

ՄԱՐԹԱ.— Գու աչքն ել դուրս գա, սրանցն ել։ Մի բարի
պտուղներ ել սրանք չեն։ Հողս սրանց գլխին։ Սրանք վոր նա-
մուսով-աբուռով մարդիկ ըլեն չեն գա ընկնի ես միկիտանխա-
նեքը, տուն չունեն, տեղ չունեն, ցավ չունեն, թե դարդ չունեն...
Վեր կաց գնանք...

ԹԱԹՈՍ.— Լավ, դու գնա, յես հետո կգամ։

ՄԱՐԹԱ.— Յես քեզ ասում եմ վեր կաց թե չե, ես խելա-
դեն գլխովդ եկավ... (Խելագեն բարձրացնում է, Թաթոսը ձեռ-
ից խլում է)

ԹԱԹՈՍ.— Գիժա ես մունդուկը...

ՄԱՐԹԱ.— Գիժեկ ես ու բնեղիան ել ես, հողեմ գլուխդ,
վեր կաց քեզ ասում եմ...

ԹԱԹՈՍ.— Վճրտեղից եկավ ես սատանեն... Տո չես թող-
նելու փսոնս ելա տամ...

ՄԱՐԹԱ.—Ձենդ կտրի, թե չե աշխարհը գլխիդ կմթնացնեմ ինչ իրավունքով դու իմ յերեխանց ուղղին փսոնի պետք ե տաս, քոռանաս դու, վոր խմելու համար դու եղբան գլուխդ կորցրել ես, ել վոչ տուն ես ճանաչում, վոչ կնիկ ես մտաբերում և վոչ յերեխա (Բաբեռում ե) վերկաց, վերկաց:

ԹԱԹՈՍ.—Տղերք, իմ փսոնս ել տվեք:

(Մարթա յեվ Թաթոս զուրս են գնում)

ՄԱԹՈՍ.—Համադա կնիկս հմ, մեզ լավ խայտառակեց, եդ թուք ու մուրը մինչև հավիդյան մեզ բոլա, վեր կաց, մենք ել գնանք, քանի մեր կնանիքն ել չեն եկել և մեզ զոռով տարել...

ԽԵՉՈ.—Գնանք ախպեր, ես կնիկ արմատներից ամեն ինչ սպասելու ա: (Խեչոն յեվ մաթոսը իրար ուսերից բռնած զուրս են գնում):

ՏԵՍԻԼ 13

ՔԱՂԱՔԱՊԱՀ ՅԵՎ ԳԻԳՈԼ

ՔԱՂԱՔԱՊԱՀ.—(մտնում ե խորագնդին հայում) Վոչ վոք չի յերևում:

ԳԻԳՈԼԻ.—Ո՞ւմն ես ուզում, ի՞նչի համար ես ման գալիս:

ՔԱՂԱՔ.—Քեզ մոտ կասկածելի մարդ չի մտել:

ԳԻԳՈԼԻ.—Կասկածելի մարդը գալիսա իմ կուշտը ի՞նչ գլուխը քարովը տա: Կասկածելի մարդկանց իս ինքս իմ դուրս անում... (Շեմֆից) Աբառ, սրան մի կես տրիցատկա խմցրու ճամփու դիր... Դե գնա, գնա ել մի ուշանա...

(Քաղաքապահին հանապառի ե գնում: Մտնում են խալի բերդ յեվ կարսա բերդ բանվորները)

ՏԵՍԻԼ 14

ԳԻԳՈԼ ԽԱԼԻ ԲԵՐՈՂ ՅԵՎ ԿԱԹՍԱ ԲԵՐՈՂ

ԽԱԼԻ ԲԵՐ.—Գիգոլ ջան, երեխեքս յերկու որա նշխարհք չեն դրել բերանները, առ ես խալին վերցրու մի բան տուր տանիմ երեխեքս ուտեն...

(Գիգուլը նայում է խալուն)

Առ լավ մտիկ արա. (փռում է գեղնի վրա)

ԳԻԳՈՒԼԻ.— Տեհնումսիմ, հասան խանի դովրի մնացած բան
ե... եհ ինչվոր է, գինը ասա, համա թանգ չասեա, թե չե չեմ
վեկալնի:

ԽԱԼԻ ԲԵՐ.— Թանգ կամ եժան ասելու ինչ կա, յես ծա-
խելու նպատակով չեմ բերել: Ուրիշներին իրանց հորից կամ
պապից ահագին հարստություն, տուն, տեղ, բաղ ու բաղչա ա
մնում, ինձ ել ես մի հատ խալինա մնացել, են ել յերեխանցս
տակից հանել ու բերել եմ...

ԳԻԳՈՒԼԻ.— Դե լավ, տար տուր Արտոյին ու նրան ասա
թող հինգ գրվանքա հաց տա, մե գրվանքա պանիր, կես գրվան-
քա շաքար. մե ասմուշկա չալ, մի գրվանքա ել նավթ:

ԽԱԼԻ ԲԵՐ.— Քիչա Գիգուլ:

ԳԻԳՈՒԼԻ.— Քիչ չի, կուգես յերկու գրվանքա ել միս ավել-
ցնեմ:

ԽԱԼԻ ԲԵՐ.— Միսը թող հարուստները ուտեն, մենք բան-
վոր ու շքավոր մարդիկ ենք, ցամաք հացով մթնումը առանց
հրագի յեկ յոլա կգնանք, մսի ու նավթի տեղ ասա թող հաց
ավելացնի:

ԳԻԳՈՒԼԻ.— Դե լավ, գնա ասա թող հաց ավելացնի...

(Խալի բերդը գտնու է գնում, իսկ կաթսա բերդը ա-
ռաջ է գալիս):

Հա, դուն ինչիս ուզում, ես դուռադան ինչի հա՛ւար իս
բերի. տար կորցրու, յես եստի ախլի յաշիկ չունեմ...

ԿԱԹՍԱ ԲԵՐ.— Գիգուլ ջան, ինչվոր է սա ա, իմ տնում
սրանից լավ բան չի մնացել... Երեխեքս քանի որա հաց չեն կե-
րել: Սարարի տունը աստոծ քանդի... Ելած չելածներս տարել
վորը ծախել, վորը գրավենք դրել, հույս ունեյինք, վոր հսոր
հզուց զավոդը կբացվի կգնանք կբանենք... Խաղենին սպանե-
լուց հետո զավոդն ել կկողավի, տուններս ել իստակ կքանդվի...
Մեր զավոդի բժշկին հո ճանաչում ես.

ԳԻԳՈՒԼԻ.— Վոնց չե. նա իմ հարեանն է, չլնի Գեվորգ
Բաղդանիչին նա յի սպանել:

ԿԱԹՈՍՈՍ ԲԵՐ.—Սպանելն եմ ա, վոր Գեվորդ Բաղդանիչի աղջկան նա ուզում ա՝ չեն տալիս, նա ել ջիգրու Գեվորդ Բաղդանիչին և գավոդի կառավարչին յերկուսին ել սպանում ա:

ԳԻԳՈՂԻ.—Վուր աղջկան գոռով տանի՞, այ քեզ մազադու բան, եդ մունդոսիլը ադա Մամադ խանը հո չի, վոր գոռով աղջիկա ուզում փախցնի: Յեքա սլատվական, աբրազովնի մարդա, եդ հանգի բանը նա վոնց և լայկա անում: Դե արի ու նիսիա բաժնե, չե ախպեր, նիսիի տված խերը իս չուզեցի, գնա քու գլխի չարեն տեա, ել որեսի դենը նիսիա չեմ տալի, մինչկիլի որս ել վոր տալիս եյի, գավոդի խաթրուն եյի տալի, գավոդը վուր կողպվում ա, իմ նիսիեն ել սամնից ուզեմ, աստոծ գիտենա, ձեր դաբաստովկից հնգդամ ձեր խաղիյինը դարար չարեց, ինչդդամ իս: Դե, ինչ ես կանգնե, գնա:

ԿԱԹՈՍՈՍ ԲԵՐ.—Դատարկ ձեռքով յես սւր գնամ, յերեխեքա սոված-ծարավ ինձ եմ սպասում, գնամ նրանց ինչ ասեմ, ինչ ջուղար տամ: (լաց և լինում)

ԳԻԳՈՂԻ.—Դե լավ, յեքա մարդ իս, ինչիս լաց ըլում, տար ու Արտոյին ասա թող երկու գրվանքա հաց տա, մի չետվեր պանիր: Դե գնա քեփ արա... (կաքսա բերդը գնում է)

ՏԵՍԻԼ 15

ԳԻԳՈՂ, ԳԱՐԵԳԻՆ ՅԵՎ ԱՐՇԱԿ

ԱՐՇԱԿ.—Դիդու, մեզ հարցնող չի յեղել, մեր գործարանի բժշկը պիտի գար:

(ճանում են իրենց ճախկին տեղում)

ԳԻԳՈՂ.—Դուք ձեր եդ բժշկին շատ եիք գովում, քիչ առաջ գայիք տենայիք նրա համար ինչ եյին ասում:

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Նրա համար շատ բան կարող եյին ասել, իսկ դուք ամեն մի ասածի պիտի հավատասք:

ԳԻԳՈՂԻ.—Ինչի չեմ ավտա, թեկի ասումին: Գիտիք ինչ կա, իս ձեզ գրուստը կոսիմ, ձեր բժշկին իս լավիմ ճանչնում, նրամեն ամին բան ավտայու ե: Դիփ գրանց մեղնե, վուր աշխարհը ըսենց խարար ելավ: Գնում ուսում ին ասնում, խելոքանալու մադիեր ուփրո գովում ին ու գալիսին հատի մինք սոցիալ

ինք կոսե: Եւ աստուծ, խեչ, հալատ, սրբութիւն չկա, կոսե: Եւ մինձ պատիկ, աղա, նոքար, պրիկաշիկ, դվոնիկ, չինովնիկ, տերտեր, տիրացու, վարդապետ, չնեն կոսե, ու ես թավուր հազար ջուռա տուտուց մոտուց բաներ... Ձե ախպեր, եղ ուսումնականները դիմի մետին թոկով կապելու գծիրին,

(Գարեգինը յեւ Արեակը ծիծաղում են) հա՛, հա՛, հա՛.

Ինչիք ծիծաղում, ձեր արիւլը, դրուստիմ ասում, դրանք ինչ եկան չեկան, մեր քաղաքը խարաբ արին: Հե՛յ գիդի, շաբթին մեջ եր, որթաճալի բաղերում համքրներով քիֆ կոնենինք, իժուժ դուդուկը առաջներս գցած, թայգուլն ու վառած մոմերը ձեռքներիս քեմի անելեն գիշերվա կիսին գալիս եյինք տուն, ո՞վ եր հարցնում, ան ո՞վ դարեղվա կոներ՝ ուվարես խոսք ասի... համա ինչ լուսն ընգան ետ սուտի քրիստոսները, եղ անարխիստներն ու պրապագանդիստները, միւր քեփնեկ, միւր ուրախությունն ել դիմի մետի մոշլա ելալ... միւր դրախտի բարերար քաղաքը դժողքից ուվարես դարձրին, ամեն որ բոմբե, ինչ դահրումարե, գցումին ու խալխին պանտի հանգը գլդի գլոր անում...

Արեակ յեւ Գարեգինը ծիծաղում են հա՛, հա՛ հա՛...

Ել մարդ չի կանացի տնեմեն դուրս գա... աստոծ գիտենա, զըզվիցրիրին, զզվիցրիր...

ԱՐՇԱԿ.—Ձեզ զզվեցնողները, պարոն Գիգուլի- ժողովրդի տականքներն են.

Գիգուլի.—Տականքները կի չե, դիմի եղ ուսումնականներն ին.

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Այո, ուսումնականներն են, վոր ժողովրդի համար ավելի շատ են մտածում:

Գիգուլի.—(Խեղճելով) Վոնց վոր ձեր դոխտուրն եր մտածում, Փարմասիոն վարդապետի հանգը մողե անում իր կուշտը ել ոտպոժնիկ ել փալանդուզ, ել փոնչի, ել քիսաչի,... թավաթ գծեր ին ուփրո գժվացնում ու գցումե խալխի ջանին: Նրա տունը դոխտուրի տուն կի չեր դառել եր հավարարի մեյդանը, ինչ թավուր թոկից փախած մլթոնի ասես վոր չի մտնում...

ԱՐՇԱԿ.—Բժշկի տան գոները բոլոր հիվանդների համար

պետքն վոր միշտ բաց լինի, իսկ թե դուք դրանով ինչ եք ուղտում ասած լինել, դա արդեն հասկանալի ե... բայց պետք ե ասեմ, վոր ձեր կարծիքը սխալ ե...:

ԳԻԳՈՂԻ.—Վահանը մաշ սոցիալ չի՞,

ԱՐՇԱԿ.—Իհարկե չե՛:

ԳԻԳՈՂԻ.—Բա ի՞նչ, թե վուր սոցիալ չի՛

ԱՐՇԱԿ.—Նա անկուսակցական ե՛:

ԳԻԳՈՂԻ.—Անկուսակցականս վճարեն, առջի գամս իմ լսում, կուլի եդ ել նուր պարտիա ե. ախպեր ես մունդուիկ տեղում հնդդ դամ խալիս չկա, ինչ դդամ պարտիա կա, սոցիալիստ: հնչակիստ շանտաթիշտ, ֆեդերալիստ, անարխիստ: Անիծածների անուննել արա վուր տալիսինք, վայ թու մե բաշ սատանի հանգը դուս գան ու ցցվին աղաքդ, դե հանե ու նրանց փուղ թավաղա արա:

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Անկուսակցականները եղպես բաներ չեն ասում.

ԳԻԳՈՂԻ.—Բաս դրանք հարուստների կուշտը կարմիր փեշատով նամակ-չեն դրկում

Նրանցմեն փուղ չին ուղում...

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Ամենևին.

ԳԻԳՈՂԻ.—Այ քեզ լավ բան: Մուլափ. հարցնիլն ամութ չը լի, անկուսակցական շատերը կան, թե մենակ ձիւր դոխտուրնե.

ԱՐՇԱԿ.—Ժողովրդի մեծամասնությունը անկուսակցական են լինում, ինչպես որինակ տերտերները, տիրացուները, սարկավաքները, դերասանները, սուդիաները, պրիստավները, գարադավոյները, ժանդարմները...գեղացիք, ու ելի շատերը

ԳԻԳՈՂԻ.—Թե քու մամի հոգին կու սիրիս եդ ինչ դորբա պարտիա ե բաս գլուխմեռնի թե վուր խլապոտ շանիմ ու վաղն եկա չլեն գրվեմ.

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Դուք արդեն գրված եք.

ԳԻԳՈՂԻ.—ճվ, ես...

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Դուք, ձեր կինը. ձեր երեխեքը՝

ԳԻԳՈՂԻ.—Վահ, վունց թե. իս պարվուրիում գրված ըլիմ, չիմ գիտենա: Ան թե չե, ետ պարտիեն ինչ խիստ եմ հավնի, ուր կնգան ու երեխանցս ել եմ գրել տվի... Չե ախպեր, դուն

եանդիշ կուլիս, մեր մեջ եղ թավուր բան չկա.

ԱՐՇԱԿ.—Յեզ վոչ ել այդ տեսակ պարտիս կա վոր դու գրվես հա, հա, հա...

ԳԻԳՈՂԻ.—Մաշ.

ԳԱՐԵԳԻՆ.—Անկուսակցական նշանակումն վոչ մի կուսակցության չպատկանել...

ԳԻԳՈՂԻ.—Էտենց ասա ե... կինադամ լեղիս պատուից...

ՏԵՍԻԼ 16

ՆՈՒՅՆՔ, ՄԻՄՈՆ ՇԱՔՐՈ ՅՎԵ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐ

ԲՈՂՈՐ.—Ո՞ւր ե բժիշկը... Ո՞ւր ե նա, մենք նրա հետ գործ ունենք,

ԳԻԳՈՂԻ.—Վա՛հ, ի՞նչ եք բղավում. դռները մերիք կուսում, դաշաղներ հո չեք: Բժշկի մոտ գործ ունեք՝ գնացեք նրա տունը, ինձ մոտ ի՞նչ ի՞ք գալի...

ՇԱՔՐՈ.—Նրա տանը մենք գնացինք, մեզ ասացին, վոր բժիշկը ուղում ե մեզ տեսնել, իսկ մեզ տեսնելու համար նա այստեղ պիտի գար.

ԲՈՂՈՐԸ.—Յեթե յեկել ե, թող դուրս գա, մենք նրա հետ գործ ունինք... (աղմուկ)

ԳԻԳՈՂԻ.—Գիժ են ես մունդուկները. իժում ի՞նչ ի՞ք բղավում, բղավել չնի, թե չե հետախ կու բղավիմ, վոր ձենս Հաշտուրխան կը գնա... Ես տեղ ասում եմ, թե խելք ունիք մունջ կացեք, թե չե ես նմուտիս գարադով կուկանչիմ, ձեզ բռնել կուտամ. գարաստովչիկներ բունտովչիկներ... Դուք ինձմեն վախեցեք հա

ԲՈՂՈՐ.—Մենք վոչ վոքից չենք վախենում.,.

ԳԻԳՈՂ.—Մաթրախի շրփշրփոցը թե կու լսիք, կու վախենաք

ՇԱՔՐՈ.—Ձենդ տաք տեղից ե դուրս դալիս: Դու վոր կերել կշտոցել ես, մեզ ել հարցրու ե.

ԲՈՂՈՐԸ.—Յերկու որ ե մենք հաց չենք կերել

ԳԻԳՈՂ.—Փռնումը քիչ հաց կա. գնացեք կերեք. ձեզ մզ ե դադադա անում...

ԲՈՂՈՐ.—Փռնի տեղը մենք ել գիտենք, փող վոր չունենք.
ԳԻԳՈՂ.—Վուր աշխատիք, կունենաք՝

ՍԻՄՈՆ.—Մենք աշխատում եինք, փող ել ունենք. բայց
բժշկի պես անխեղճ ու անասաված մարդը եկավ մեզ խտրեց ու
մեզ տեղիցը զրկեց...

ԲՈՂՈՐԸ.—Նրա պատճառով հարյուրավոր մարդիկ գործա-
րանից զրկվեցին. (աղմուկ)

ԳԻԳՈՂԻ.—(Յրեակից) աղի թե սոցիալ չե. դե արի ջուղարը
տու.

ՍԻՄՈՆ.—Բժիշկը չլներ մենք գործադուլ չեյինք անի. և
Գևորգ Բաղդանիչը չեր սպանվի...

ԱՐՇԱԿ.—Սուտ ես ասում, սրիկա, խառնակիչ. գործադուլի
պատճառը մենք եյինք, և յեթե այսոր դուք պարտվում եք
և ձեր գործադուլը անհաջողության և հանդիպում՝ մեղավոր հա-
մենայն դեպս բժիշկը չե... Յեվ բավական չե, վոր դուք բանվոր-
ության միտքը պղտորելու ստոր մատնչի և խառնակչի դերն
եք կատարում, այլ մի ուրիշի դժբաղդության պատճառ ել եք
ուզում դառնալ... յես քու կյանքիդ վերջ կտամ, մատնիչ, սբի-
կա... (Գառուցք հանած ուզում է հարձակվել Սիմոնի վրա,
Գարեգինը բռնում է)

ասա, ի՞նչու համար ես սրանց հավաքել. ի՞նչու համար ես
սրանց գողում բժշկի դեմ. ի՞նչեւ ուզում դու նրանցից. ի՞նչ
ե արել նա քեզ... Մատնիչ. հուզա...

ՇԱՔՐՈ.—Ի՞նչենք սրան լսում, սա դուրս արվածներիցնա,
քնանք, բժշկին գտնենք...

ԲՈՂՈՐԸ.—Պնանք, գնանք ... (աղմուկով գնում են)

ԳԻԳՈՂԻ.—Ես զավատալուսմը մե բաշ գարահավոյ տուն
չգամ ... (գնում է)

ԳՍՐԵԳՈՆ.—Գնանք բժշկին գտնենք և զգուշացնենք, կույր
ամբոխը գողոված է նրա դեմ ... (գնում են)

ՏԵՍԻՆ 17

ՍԻՄՈՆ, ՇԱՔՐՈ, ՎԱՀԱՆ ՅԵՎ ԱՄԲՈՆԸ

ԲՈՂՈՐԸ.—Մենք հաց ենք ուզում, մենք ապրել ենք ու-
ղում ...

ՎԱՀԱՆ.—Դուք ապրել եք ուղղում, դուք գոյության կռիվ եք մղում, բայց ռւբի, ինչու չի լսվում անարդարության դեմ բողոքող ձեր հուժկու ձայնը ... ինչու չեմ տեսնում դարերով կաշկանդված կապանքները ձեր ջլուտ բազուկներով ջաղ-ջախվելիս ...

ՍԻՄՈՆ.—Ձեք ուղում լսել, մեք քարոզներ շատ լսեցինք, և եղ քարոզները մեր տունը քանդեց, եղ քարոզներով եք ուղում դուք նորից մեզ կերակրել. մեք չենք ուղում. եղ մեծ մեծ հույսեր խոստացող քարոզները դուք ձեզ համար պահեք. նա հաց չի տալիս, մեք քաղցած ենք, մեք հաց ենք ուղում...

ԲՈԼՈՐԸ.—Մենք քաղցած ենք, մեք հաց ենք ուղում ... Մենք սովից մեռնում ենք, մեք տանջվում ենք:

ՎԱՀԱՆ.—Մթթե յես չեմ տեսնում ձեր տանջանքը, ձեր տառապանքը ... Ահ, կյանքս կտայի, յեթե կարողանայի ձեր վիճակի դառնությունը գեթ մաղաչափ թեթևացնել ...

ՍԻՄՈՆ.—Ձեք ուղում լսել:

ԲՈԼՈՐԸ.—Ձեք ուղում լսել, չենք ուղում լսել ...

ՎԱՀԱՆ.—Ինչու ձեր գիտակցությունը այդ աստիճան մը-թագնված խեղաթյուրված պիտի լինի, վոր դուք ձեր բարեկամն ու թշնամին զանազանել չկարողանաք ... և դուք այսօր փոխանակ ձեզ տանջող ու ստրկացնող որենքների դեմ կռվելու՝ ձեր միտքն ու հոգին թունավորող յերևույթների դեմ գինվելու... ձեր հարվածը դուք ձեզ եք զարձնում ...

ՍԻՄՈՆ.—Ձեք ուղում լսել ...

ԲՈԼՈՐԸ.—Ձեք ուղում լսել ... չենք ուղում լսել ...

ՎԱՀԱՆ.—Լսեցեք ինձ ընկերներ:

ՍԻՄՈՆ.—Լսի՛ր, դու մեր ընկերը չես. դու մեր թշնամին ես ...

ՎԱՀԱՆ.—Սուտ ես ասում, յես ձեր թշնամին չեմ, ձեր թշնամուն դուք զնացեք ուրիշ տեղ փնտրեք ...

ՍԻՄՈՆ.—Մենք նրան փնտրել և գտել ենք ... Մահ նրան .. (Ուղում է հաբձակվել Վահանի վրա յեվ նրան զառույթ սպա-նել, այդ սիջոցին ներս են մտնում, Գրիգոր, Արեակ, Գարեգին յեվ Աբրահամ:)

ՏԵՍԻԼ 18

ՆՈՒՅՆՔ, ԳՐԻԳՈՐ, ԱՐՇԱԿ, ԳԱՐԵԳԻՆ ՅԵՎ. ՅԲՐՀԱՄ

ԳՐԻԳՈՐ.— Թողեք տեսնեմ, այդ ռեմիս մահ սպառնում:

(ամենքը մի կողմ եմ փախչում, Սիմոնը դառուցը ձեռ-
քին կանգնած լուռ նայում է)

Կույրեր, ինչու յեք դուք ուզում հանդիմանել այն ջահը, վոր
մեզ, միայն մեզ և լուսավորում...

ՍԻՄՈՆ.— Եղ լուսատու ջահը, յեթե ձեզ լուսավորումա իսկ,
մի ուրիշի կյանքը թող նա չխավարացնի...

ՇԱՔՐՈ.— Մի աղջկա պատճառով նա Գեվորգ Բաղդանիչին
սպանելա և հսքան խալխին հացից ու գործից զրկել... Մենք
նրանից վրեժ ենք ուզում...

ԲՈՂՈՐԸ.— Վրեժ, վրեժ...

ԳՐԻԳՈՐ.— Վրեժ, բայց վոչ անմեղներից... Գեվորգ Բաղ-
դանիչի սպանողը, նրա կյանքը խավարացնողը ահա կանգնած
և ձեր առջև. լուծեցեք նրանից ձեր վրեժը...

(ամենքը զարմացած իրար լերես եմ նայում)

Այո, նրան յես սպանեցի, նրա կյանքը յես խավարացրի, վո-
րովհետև նա ինքն եր ուզում ձեր կյանքը խավարացնել, նա
ինքն եր ուզում ձեզ սպանել, ձեզ բոլորիդ կենդանի կենդանի
թաղել, և ահա ձեզ աղատելու ձեր կյանքը փրկելու համար յես
ուղեցի միայն այդ անել...

(զղջման իրաբանցում ամբոխի մեջ)

ԱՐՇԱԿ.— Այժմ հասկանում եք ձեր արածը...

ԳԱՐԵԳԻՆ.— Զգում եք թե վորքան մեղավոր եք...

ՎԱՀԱՆ.— Վոչ, նրանք մեղավոր չեն, դուք ել մեղավոր
չեք... Ձեր մեղքը, ձեր վոճիրը ձեր տգիտության արդյունքն է,
իսկ տգիտությունը ձեր գլխավոր ու միակ դժբաղատությունը...

ՍԻՄՈՆ.— (Դառուցը դեմ է ցայրում, զլուխը խոնարհած
ու լուռ կանգնում):

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Ւ Յ Ր

ԼՈՒՅՍ Ե ՏԵՍԵԼ ՇԵՂԻՆԱԿԻ ՇԵՏԵՎՅԱԼ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆԵՐԸ

1. Անարխիստ վողեմի 1 դործ. սպառված
2. Ուրվականներ կամ Սունդուկենց Գաբրիել
սանր պարողի 2 դործ. սպառված
3. Գործադուլ կամ Տգիսուքյան Զոհեր

ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՒՄ ԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

1. Նախորյակին դրամա 4 դոր 2 պատկ.
2. Բանդիսներ դրամա 3 դործ. 2 պատկ.

ՀՐԻՊԱԿՆԵՐ

Եջ	Տող վերե- վից	Տարված է	Պետք է լինի
2	3	արհեստակցական	արտիստական
6	5	կամ թե չե նրանք խմեն	կամ թե չե դեղը նրանք խմեն
12	3	շատերն են մտածել և շուտ մտածողներին շատերն են գնդակահարվել	շատերն են մտածել և մտածողներին շատերն են գնդակահարվել
22	17	բռնցքով խոսում է	բռունցքով խփում է
24	25	գոռաոխն	գոռացին
25	21	Մեր կռիվը՝ կռիվը	Մեր կռիվը՝ կռիվ է.
32	18	զազազումա	զազազածա
32	14	II. բանվորներ	II. բանվորունի
33	16	նույնք և բանվորունիներ	նույնք և Մագթաղ
33	12	զակոհա	զակոհա
41	16	խրար հետ չկովեք	մեզ հետ չկովեք
47	20	աքսոր կքշվեք	բանդը կքշվեք
47	23	տունը կփլվի ձեր գլխին	և այդ բանդը կփլվի ձեր գլխին
48	3	Մեր որը մթնեց վա՛յ.	Մեռել թաղողներ կան- չեցեք...

Եջ	Տող վերե- վից	Տալված է	Պետք է լինի
48	48	յերկուսին ել սըանում ե և դուրս վազում,	յերկուսին ել սպանում ե և ուզում ե դուրս գնալ. մանում ե վահան: վահան: — սպասիր. յես լսեցի ձեր վորոշումը և շտապեցի գալ... (հանկարծ նկատում ե Գե- վորդի և Ստեփանի սպան- ված լինելը) դու այս ի՞նչ արիր, խեղագար... ի՞նչու թունավորեցիր գաղափարը անմիտ վոճրագործու- թյամբ... — Վարագույր —
51	5	լսիր	լսիր
54	23	ին արած	ինչ արած
57	4	լավ բան	լավ բան ե
66	27	լսիր	լսիր

ՔԱՂԼՈՒՍԳԼԽՎԱՐԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1. Մալարիա — (4 էջ) սպառված
2. Ինչ հիվանդությունն և տրախտւման
և ինչպէս կուփել նրա դեմ (4 էջ) »
3. Գինու տակառի հիվանդությունը և
նրա բժշկությունը (4 էջ) »
4. Բերնի խոռոչը և նրա առողջապահու-
թյունը (4 էջ) »
5. Գալլուսպարները I համադումարը
(27 էջ) »
6. Յեկուսեցիո. — Գրադարանագիտու-
թյան այբենարան (42 էջ) »
7. Գրագէտ. — Այբենարան մեծահասակների համար
II հրատարակ. 20 կոպ.
8. Աւիստան. — Ընթերցարան կիսագրա-
դետների համար 60 կոպ.
9. Ակումբային ուղղեցույց (82 էջ)
10. Քաղլուսպարիչների առաջին կոն-
ֆերանսի վերոշումները (27 էջ.)

ԱԳՈՏ ՊԻՅԵՍԱՆԵՐ

11. Յե. Բայնիս-Վոլկով. — (25 էջ) 1 գործ 10 կոպ.
սպառված
12. Ռեյսներ. — Համաշխարհային
բորսա (18 էջ.) 1 գործ. 10 կոպ. սպառված
13. » — Յերեք Քրիստոս 1 գործ
(18 էջ) 10 » սպառված
14. Չալայա. — Կատյա Չուգովա 3 գործ.
(32 էջ) 25 »
15. Կրաուզե. — Նորից մարտիկների
շարքերում 2 գործ. (24 էջ) 15
16. » — Գոյության կուփում 1 գործ
(24 էջ.) » 15
17. Գ. Մահարի. — 3 ազիտ ոսկերետ 3 գործ.
(54 էջ.) 30 կոպ.
18. Ա. Վարդանյան. — Տգիտության դոհեր 3 գործ.
(68 էջ) 70 կոպ.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գր.

220038898

[304]

A ^{II} 38898

